

КОНСТАНТИН ВЕЛИКИ

И МИЛАНСКИ
ЕДИКТ

313

РАЂАЊЕ ХРИШЋАНСТВА
У РИМСКИМ ПРОВИНЦИЈАМА
НА ТЛУ СРБИЈЕ

ПОД ОВИМ ЗНАКОМ
ЋЕШ ПОБЕДИТИ
МИЛАНСКИ ЕДИКТ
313-2013, СРБИЈА

IN HOC SIGNO
VINCES

EDICT OF MILAN
313 - 2013, SERBIA

www.edictofmilan2013.com

КОНСТАНТИН
ВЕЛИКИ И МИЛАНСКИ
ЕДИКТ
313.

РАЂАЊЕ ХРИШЋАНСТВА У РИМСКИМ ПРОВИНЦИЈАМА НА ТЛУ СРБИЈЕ

АРХЕОЛОШКЕ МОНОГРАФИЈЕ 22

ИЗДАВАЧ

НАРОДНИ МУЗЕЈ У БЕОГРАДУ
www.narodnimuzej.rs

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

Бојана Борић-Брешковић

УРЕДНИЦИ ИЗДАЊА

Ивана Поповић
Бојана Борић-Брешковић

АУТОРИ КАТАЛОШКИХ ЈЕДИНИЦА

Бојана Борић-Брешковић [Б. Б. Б.]
Веселинка Нинковић [В. Н.]
Ивана Поповић [И. П.]
Јелена (Ранков) Кондић [Ј. Р. К.]
Деана Ратковић [Д. Р.]
Татјана Цвјетићанин [Т. Ц.]

РЕЦЕНЗЕНТИ

Мирослава Мирковић
Бојан Ђурић

ЛЕКТУРА И КОРЕКТУРА

Татјана Ракић

ПРИРЕЂИВАЧИ БИБЛИОГРАФИЈЕ

Светлана Миленковић
Ивана Поповић

ЛИКОВНО И ГРАФИЧКО УРЕЂЕЊЕ

D_SIGN, Београд

КОМПЈУТЕРСКА ОБРАДА

ФОТОГРАФИЈА И ПЛАНОВА
Небојша Борић

ФОТОГРАФИЈЕ И ПЛАНОВИ

Народни музеј у Београду
Археолошки институт у Београду
Народни музеј Ниш
Народни музеј Пожаревац
Народни музеј Зајечар
Републички завод за заштиту
споменика културе – Београд
Завод за заштиту споменика
културе Ниш
Музеј Војводине
Музеј Срема,
Историјски музеј Србије

ШТАМПА

ПУБЛИКУМ, Београд

ТИРАЖ

1500

КОНСТАНТИН ВЕЛИКИ

И МИЛАНСКИ
ЕДИКТ

313.

РАЂАЊЕ ХРИШЋАНСТВА У РИМСКИМ ПРОВИНЦИЈАМА НА ТЛУ СРБИЈЕ

УРЕДНИЦИ

Ивана ПОПОВИЋ

Бојана БОРИЋ-БРЕШКОВИЋ

НАРОДНИ МУЗЕЈ У БЕОГРАДУ
Београд 2013.

САДРЖАЈ

- 15 **ТЕТРАРХИЈА И КОНСТАНТИНОВО ДОБА
– НОВО УСТРОЈСТВО ВЛАСТИ**
- 16 Снежана ФЕРЈАНЧИЋ
Историја римских провинција на тлу Србије у доба принципата
- 26 Снежана ФЕРЈАНЧИЋ
Историја римских провинција на тлу Србије у доба тетрархије
и Других Флавијеваца (284–363. године)
- 36 Јелена (РАНКОВ) КОНДИЋ
Мезијски касноримски лимес на Дунаву
Регија Гвоздена врата / Ђердап
- 60 Стефан ПОП-ЛАЗИЋ
Преглед римске војске у Србији током касне антике
- 75 **ПАГАНИ И ХРИШЋАНИ: ГРАДОВИ, ПАЛАТЕ
И НЕКРОПОЛЕ У ДОБА КАСНЕ АНТИКЕ**
- 76 Милоје ВАСИЋ
Градови и царске виле у римским провинцијама
на територији данашње Србије
- 102 Ивана ПОПОВИЋ
Сирмијум – царска резиденција,
панонска метропола и хришћанска „глава Илирика“
- 118 Гордана МИЛОШЕВИЋ
Архитектура резиденцијалног комплекса на Медијани
- 126 Гордана ЈЕРЕМИЋ
Сахрањивање у касној антици у Наису – пример некрополе
у Јагодин мали

- 137 **РЕЛИГИЈА: ПРОМЕНА КОНЦЕПТА И
МОДИФИКАЦИЈА ИКОНОГРАФИЈЕ**
- 138 Ивана ПОПОВИЋ
„In hoc signo vinces“
- 161 **КАСНОАНТИЧКО ДОБА:
ЈАВНО И ПРИВАТНО, ЛУКСУЗ И СВАКОДНЕВНО**
- 162 Ивана ПОПОВИЋ
Sirtium и *Naissus* као центри израде, тезаурисања и дистрибуције
предмета од племенитих метала
- 174 Ивана ПОПОВИЋ
Уметничка дела клесана у камену у служби царске пропаганде
и хришћанских порука
- 184 Гордана МИЛОШЕВИЋ
Архитектонска пластика – Медијана и Наис
- 188 Ивана ПОПОВИЋ
Накит као инсигнија власти, царска донација и приватни украс
- 196 Деана РАТКОВИЋ
Занатски производи као показатељи процеса промена:
од свакодневног до луксузног
- 206 Татјана ЦВЈЕТИЋАНИН
Приватна побожност. Предмети хришћанског култа
у свакодневном животу
- 218 Бојана БОРИЋ-БРЕШКОВИЋ, Мирјана ВОЈВОДА
Иконографија на новцу Константина Великог
- 235 **НАСЛЕЂЕ ПРВОГ ХРИШЋАНСКОГ ЦАРА**
- 236 Гордана МИЛОШЕВИЋ
Тврђаве на лимесу – места мученика и цркве
- 243 **БИБЛИОГРАФИЈА**
- 281 **КАТАЛОГ**

ОРГАНИЗАЦИЈА ИЗЛОЖБЕ
НАРОДНИ МУЗЕЈ У БЕОГРАДУ

АУТОРИ КОНЦЕПТА ИЗЛОЖБЕ

Ивана Поповић
Бојана Борић-Брешковић
Деана Ратковић

КООРДИНАТОР ИЗЛОЖБЕ
Деана Ратковић

РЕАЛИЗАЦИЈУ ИЗЛОЖБЕ
ПОЗАЈМИЦАМА ПОМОГЛИ

Историјски музеј Србије, Београд
Музеј Војводине, Нови Сад
Музеј града Београда
Музеј Крајине, Неготин
Музеј Срема, Сремска Митровица
Музеј у Смедереву
Народни музеј Зајечар
Народни музеј Пожаревац
Народни музеј Ниш

КООРДИНАТОР
РЕАЛИЗАЦИЈЕ ИЗЛОЖБЕ

Гордана Грабеж

САРАДНИЦИ
У РЕАЛИЗАЦИЈИ ИЗЛОЖБЕ

Веселинка Нинковић
Ненад Радојчић
Зоран Павловић
Драгица Животић
Мина Јовић
Мирослав Петелин
Марко Стаменковић
Снежана Топић
Милан Чоловић
Александар Бандовић
Јован Митровић

ДИЗАЈН ПОСТАВКЕ
Звонко Петковић

ГРАФИЧКИ ДИЗАЈН ПОСТАВКЕ
Данијела Парацки

ОБРАДА ФОТОГРАФИЈА
И ПЛАНОВА

Небојша Борић

ПРЕВОД ЛЕГЕНДИ
Мирјана Вукмановић

КОНЗЕРВАЦИЈА ЕКСПОНАТА

Народни музеј у Београду
Народни музеј Ниш
Народни музеј Пожаревац
Народни музеј Зајечар
Музеј Војводине
Музеј Срема
Музеј у Смедереву
Историјски музеј Србије
Музеј града Београда
Музеј Крајине Неготин

ТЕХНИЧКА РЕАЛИЗАЦИЈА ПОСТАВКЕ

Горан Богојевић
Одељење за реализацију програма
Народног музеја у Београду

Изложба и каталог реализовани су захваљујући
помоћи Министарства културе и информисања
и Организационог одбора за обележавање
1700 година Миланског едикта

САХРАЊИВАЊЕ У КАСНОЈ АНТИЦИ У НАИСУ – ПРИМЕР НЕКРОПОЛЕ У ЈАГОДИН МАЛИ

Гордана ЈЕРЕМИЋ

АНТИЧКИ НАИС, коме савремени град дугује име, развијао се у источном делу плодне долине реке Нишаве. Римски утврђени град формиран је на лесном платоу на десној обали реке на месту данашњег Градског Поља,¹ док се цивилно насеље развијало у околини логора, са западне, северне и североистичне стране, на околним брежуљцима, као и на левој обали реке. Град је од краја III и нарочито кроз читав IV век доживљавао процват, захваљујући чињеници да су у њему рођени императори Константин I (306–337) и Констанције III (421)², да су се у њему дуже или краће задржавали Лициније, Константин I, Константин II, Констанс, Констанције II, Јулијан Отпадник, Валенс, Валентинијан и Теодосије I.³ У Наису је посведочена официна за израду предмета од племенитих метала,⁴ а спис *Notitia dignitatum* га наводи као једно од места где се производи оружје за римску војску.⁵ Касноантички град је постао и значајан хришћански центар, а из извора су позната имена шесто-

¹ Петровић 1976: 25.

² Јовановић 2006: 249–277, 389–391.

³ Петровић 1976: 35–41; Vasić 2008 b: 9–23.

⁴ Popović 1997: 134–138.

⁵ *Not. dig.* or. X, 37.

сл. 56. Јагодин Мала, некропола – ситуациони план

рице епископа из 343–414. и 516–553. године. Забележено је да је у граду током Ускрса 344. боравио Атанасије Александријски, што указује на постојање значајне заједнице хришћана.⁶

Археолошким истраживањима на простору града откривен је само мањи део Наиса, а највећи број грађевина припада касноантичком периоду.⁷ Некрополе античког Наиса формирале су се углавном дуж магистралних путева,⁸ који су спајали град са осталим деловима царства. Сахрањивање је посведочено и на градским некрополама, али и на некрополама насталим у окружењу мањих или већих пољских добара – вила рустика. Касноантичком периоду припадају некрополе формиране дуж пута за Рацијарију, на простору данашње Јагодин мале и дуж пута за Виминацијум на месту данашњег Градског поља. На левој обали Нишаве углавном су регистровани појединачни гробови и гробнице из касноантичког доба: код Дома сидиката, са задње стране хотела „Амбасадор“, у улици Станка Пауновића (данас улици Генерала Милојка Лешјанина), у Игманској улици на падини Апеловца.⁹ На месту данашње железничке станице Ђеле кула ре-

гистрована је мања некропола IV века, која је вероватно припадала становницима Медијане.¹⁰

Највећа градска некропола у периоду касне антике формирана је на лесном платоу на десној обали Нишаве, источно од тврђаве, дуж пута за Рацијарију (сл. 56). Некропола се налази на месту данашње градске четврти Јагодин Мала, по којој је постала позната у литератури. Од периода касне антике овај простор је интензивно коришћен за сахрањивање, од IV до краја VI или

⁶ Petrović 1979: 42–43 et note 31.

⁷ Делови градског бедема, форум са декуманусом, цивилна базилика, в. Petrović 1993: 63–69; грађевина са октогоним и мозаичким подовима, в. Јермеић 2007: 87–97; терме *extra muros*, в. Влаисављевић 2011: 19; *tabernae* на западу утврђења, в. Zotović 1975: 73–77; на северу, на локалитету Коњичко гробље на Винику (потез Риџник), остаци касноантичке луксузне виле, в. Гушић 1977: 91–96.

⁸ Путеви су водили за Виминацијум према северу, за Рацијарију на североисток, Сердику и Константинопољ на исток, Солун на југ и Лисус на југозапад. Cf. Petrović 1979: 18.

⁹ Ајдић 1974: 33–45.

¹⁰ Јасановић 1981: 97–98.

почетка VII века.¹¹ Некропола у Јагодин Мали систематски се, са прекидима, истражује већ осам деценија. О њеном постојању знало се још од краја XIX века, када је регистрована полуоблично засведена гробница са фреско-сликарством (сл. 57), на терену источно од града.¹² Истраживања некрополе, у мањем обиму спроводио је уочи Првог светског рата археолог – аматер Ј. Ненадовић, који је нашао гробнице са богатим прилозима, али се тим предметима изгубио сваки траг.¹³

Прва археолошка истраживања на некрополи започео је 1932–1933. године А. Оршић Славетић, тадашњи чиновник Банске управе.¹⁴ Током ових ископавања откривене су четири цркве, мартријум, седамнаест полуоблично засведених гробница и већи број гробова слободно укопаних покојника. Већину гробница и гробова Оршић Славетић је датовао на основу налаза новца, у распону од Проба до Јустина II.¹⁵ Нишки музеј је наставио ископавања на простору некрополе у континуитету 1934–1940. године, сваке године у исто време, од маја до септембра.¹⁶ Истраживања нису публикована, али се у документацији помиње откриће већег броја грађевина (вероватно цркава) и великог броја гробова и гробница, са богатим прилозима: накитом, стакленим и керамичким посудама, епиграфским споменицима, пренетим у Нишки музеј.¹⁷ Резултати ових истраживања нису никада публиковани. У музеју се, у инвентару Византијске збирке, са ових ископавања чува око 40 предмета од бронзе, гвожђа, кости, стакла и керамике.

Обнављање истраживачких радова у Јагодин Мали, спровели су, као сарадници Археолошког института у Београду, Ђ. Мано-Зиси и Д. Јовановић 1952. године.¹⁸ Њихова истраживања била су усмерена на испитивање базилике са мартријумом, која је тек деценију касније откривена у већем обиму. Опсежнија археолошка истраживања на већем простору некрополе започињу 1956. године под руководством М. Грбића, а касније Љ. Зотовић. Истраживања су спроведена у осам кампања,¹⁹ углавном у југозападном и североисточном делу некрополе (сл. 56). Укупан број тада истражених гробних целина износио је преко две стотине педесет, од чега је 40-ак било гробница и зиданих гробова.

Сахрањивање на некрополи трајало је отприлике пуна три века,²⁰ а некропола се ширила и померала у правцу истока и севера. Претпостављена дужина некрополе у правцу исток – запад износи око 2 km, док је у правцу север – југ била ширине око 600 m. Њене границе су утврђене на истоку, на око 100 m источно од фабрике „Бенетон” (некадашња Партизанка, касније „Нитекс”) у Књажевачкој улици (некадашња улица Ратка Павловића); на западу према Градском Пољу и техничким факултетима; на југу је ширење било ограничено десном обалом Нишаве, која је од касне антике до данас незнатно изменила свој ток померајући се према југу; северна граница потврђена је на око 200 m јужно од Цркве Светог Пантелејмона. Према овим резултатима, средишњи део некрополе налазио се између Чегарске улице и фабрике „Бенетон” (бивши „Нитекс”), где су констатовани густе и правилне редове гробова.

Приликом радова на инфраструктури или изградњи објеката, регистровано је више гробних целина, од којих су само неке технички документоване и/или археолошки истражене. Најпознатији је пример полуоблично засведена гробница осликане унутрашњости, на чијем своду се у венцу налази представа Христовог монограма (сл. 77).²¹ Захваљујући радовима на изград-

¹¹ Зотовић, Петровић 1968: 2; Popović 1975: 494; Црноглавац 2005: кат. 156, 157.

¹² Валтровић 1888: 118.

¹³ Оршић Славетић 1934: 304. Судбина откривених предмета није позната.

¹⁴ Оршић Славетић 1934: 303–310.

¹⁵ Оршић Славетић 1934: 305.

¹⁶ Летопис Народног музеја у Нишу, I, саставио А. Ненадовић, 12.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ Мано-Зиси, Ђ. и Јовановић, Д. 1952: 365–367.

¹⁹ Извештаји са ископавања објављени су у више публикација: Zotović i Petrović 1960: 130–133; Zotović 1961: 171–175; Zotović 1962: 230–233; Zotović, Petrović i Petrović 1967: 115–116; Зотовић и Петровић-Спремо 1968; Zotović 1975: 73–77; Šljivar 1975: 111–113.

²⁰ Зотовић и Спремо-Петровић 1968: 2.

²¹ Чершков и Алексић 2008: 102–104.

сл. 57. Јагодин Мала, некропола –
зидани гроб на траси
Булеvara војводе Мишића

сл. 58. Јагодин Мала, некропола –
гробница на траси Булеvara војводе Мишића,
истраживања 2010. године

сл. 59. Јагодин Мала, некропола –
локација „Бенетон“, засвођене гробнице,
истраживања 2012. године

њи Булеvara војводе Мишића (у делу код Пантелејске улице), током 2009–2010. године вршена су обимнија заштитно-систематска испитивања југоисточног дела ове некрополе.²² Истражене су две полуоблично засведене гробнице, више зиданих гробова, гробови са конструкцијом од опека или тегула и слободно укопаних покојника (сл. 57–58). Најновијим археолошким радовима 2012. године, у истом делу некрополе, на месту новопроектване хале у комплексу „Бенетона“, истражено је или регистровано 75 гробних целина, од чега 16 припада гробницама и 21 зиданим гробовима (сл. 59).

Међу најзначајније налазе на некрополи, што се архитектонских остатака тиче, спадају темељни остаци пет црквених грађевина, откривених још приликом првих истраживања А. Оршић Славетића.²³ Грађевине су углавном испитане делимично, сем једнобродне цркве у Чегарској улици, чије су димензије износиле 24,3 x 10,4 m.²⁴ Улаз у грађевину налазио се на западној страни,

украшен са два мермерна стуба, од којих је једна база нађена *in situ*. Зидови грађевине су били дебљине 0,65 m, сем код апсиде, која је била дебљине 1,00 m. Под је био поплочан каменом. Покретни налази, који би помогли у ближем одређивању времена коришћења цркве, истраживањима нису констатовани.²⁵

На релативно малим одстојањима у правцу исток – запад простирале су се, према Оршић Славетићевој скици, три цркве, између Енглеског дома²⁶ и фабрике „Бенетон“. Црква означена бројем 20 налазила се у данашњој Књажевачкој

²² Чершков и Јеремић 2011: 53–54.

²³ Оршић Славетић 1934: сл. 1, бројеви 3 (западни крај мартријума), 8, 20, 42 и 45.

²⁴ Оршић Славетић 1934: сл. 2.

²⁵ Оршић Славетић 1934: 304.

²⁶ Познат и као Дом средњошколске омладине.

улице.²⁷ Није у целини испитана. Вероватно представља тробродну грађевину, на чијој се јужној страни налазила озидана гробница са два гробна места, са посебно зиданим полукружним узглављима за покојнике. Покретни налази нису нађени. Источно од ове цркве, на простору између улица Живорада Костића – Моравца и Књажевачке, откривен је западни крај цркве дужине 22 m, са полукружном апсидом уз западни зид, дебљине 0,8 m. Грађевина је имала штучо-декорацију, а према налазу новца Константина I датована је у IV век.²⁸ Источно од ове цркве, делимично је испитан источни део са полукружном апсидом цркве, оквирно датоване у IV век.²⁹

Међу најзначајније грађевине јагодинмалске некрополе спада базилика са криптом – мартријумом у западном делу некрополе, у близини данашњег Моста младости. Реч је о комплексу делимично откривеном 1933. године, када је истражен западни део мартријума, за који је утврђено, на основу налаза новца, да припада периоду Константина I.³⁰ Године 1947. над мартријумом је подигнута заштитна конструкција,³¹ док је базилика систематски истраживана од 1952. до 1967. године.³²

Базилика је тробродна грађевина са полукружном апсидом на источном и нартексом на западном крају.³³ Откривене спољне димензије грађевине, које нису коначне, износе 23,2 x 17 m, унутрашњост је димензија 21,6 x 15,5 m.³⁴ Спољна и унутрашња лица зидова била су рашчлањена пиластрима, повезаних луцима, чиме су образоване следеће аркаде. Централни брод, шири од бочних, био је одвојен зиданим ступцима. Под је био од камених плоча и мозаичког тепиха (*opus tessellatum*), у шуту грађевине нађен је већи број крупнијих камених и мермерних мозаичких коцкица. Зидови унутрашњости били су фреско-осликани.³⁵

У унутрашњости базилике, испод нивоа пода, регистровано је пет гробова од камених плоча, са по једним покојником, а нађена је и једна комора са три аркосолије у којима су сахрањена три покојника.³⁶ Откривени гробови дали су занимљиве налазе: један гроб је имао зидано узглавље за покојника, у два гроба су нађени остаци косе и свилене тунике са рубовима, док су у ар-

косолијама опекама била озидана три гробна места (два дечја и један одрасле особе), у облику саркофага са двосливним покривачем од опека. У једној аркосолији нађен је оловни саркофаг са царским бистама (сл. 79),³⁷ са остацима детета одевеног у свилену тунику. Код скелета одрасле индивидуе у зиданом гробу остали су очувани остаци тунике, обућа и фрагменти свитка који је покојник/покојница имао у руци.³⁸

Функцију нартекса базилике вршио је простор ширине 3,40 m између базилике и крипте, са озиданим степеништем ширине 1,20 m. Седам степеника водило је до улаза у крипту, а одатле се преко још три степеника силазило до гробне коморе. Унутрашње димензије крипте су 7,5 x 6 m. Спољашњи и унутрашњи зидови крипте били су разуђени нишама и пиластрима. На западном зиду налазила се плитка ниша, а на јужној и северној по два аркосолија. Над основом је саграђен полуобличасти свод, а изнад њега је највероватније био надземни део грађевине. Крипта је вероватно подигнута над остацима једне старије грађевине исте оријентације, али је касније уклопљена у архитектуру базилике. Грбови унутар базилике и око ње, на основу резултата археолошких истраживања, деле се у три фазе: они који су старији, истовремени и млађи са периодом

²⁷ Оршић Славетић 1934: сл. 3.

²⁸ Оршић Славетић 1934: 304.

²⁹ Оршић Славетић 1934: 304.

³⁰ Оршић Славетић 1934: 304, сл. 5.

³¹ Zotović 1962: 232.

³² Мано-Зиси и Јовановић 1952: 367.

³³ Спремо-Петровић 1971: 28–29, Т. X.

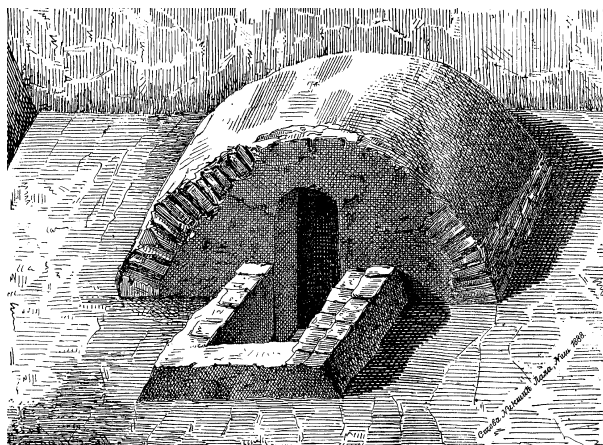
³⁴ Милошевић 2004: 124.

³⁵ Реконструкција мотива није урађена, јер су фрагменти у тренутку открића без одређеног реда постављени у гипсане подлоге. Реч је о фрагментима претежно величине 5–10 cm, рађеним на два различита подлогама, па претпостављамо да потичу са две различите зидне површине. Материјал се налази у Народном музеју у Нишу, инвентар 394/1–6/V.

³⁶ Мано-Зиси и Јовановић 1952: 367.

³⁷ Дрча 2004: кат. бр. 184, са старијом литературом.

³⁸ Мано-Зиси и Јовановић 1952: 367.

сл. 60. Јагодин Мала, некропола – гробница са фрескама код Моста младости, западни зид, цртеж (према Оршић Славетић 1934: сл. 6)

сл. 61. Јагодин Мала, некропола – гробница са фрескама код Моста младости, истраживања 1886. године (према Валтровић 1888: 118)

изградње и коришћења базилике и крипте.³⁹ Базилика је оквирно датована у V век, на основу свог изгледа и гробова који су откривени у њој и око ње.⁴⁰

Посебно место међу откривеним гробницама у Јагодин мали имају оне које су фреско-осликане. До сада је регистровано пет, од којих су две конзервирание и приступачне јавности. Прву и најједноставније осликану гробницу технички је снимиио М. Валтровић 1886. године. Положај гробнице није тачно утврђен. Реч је о полуобличасто засведеној гробници са зиданим улазом на источној страни, унутрашњих димензија 3 x 2,3 x 1,73 m.⁴¹ На бочним станама гробнице и дуж сводног лука на малтерној подлози налазиле су се хоризонталне траке, док је на западном зиду био нацртан крст димензија 0,63 x 0,33 m, типа *crux gemata* (сл. 61), по угледу на узор рађене од метала са додатком уметака од стакла или полу-драгог камења.

Друга откривена гробница налазила се у близини базилике са мартинијумом, југоисточно од ње, у близини Моста младости (сл. 60). Истражена је 1933. године, али је у послератно доба, приликом изградње пута, уништена. Оршић Славетић је гробницу, на основу налаза новца, датовао у време Анастасија I (491–518)⁴². Гробница је највероватније била полуобличасто засведена, омал-

терисана и фреско-осликане унутрашњости. На западном зиду, фреска је била подељена у две зоне: доњу, са вегетабилним мотивима – дрвећем и виновом лозом са богатим плодовима у облику ројева тачака, са представом лучног улаза и црвено-белог ромба. Ова сцена могла би да се протумачи као симбол раја, где су приказани дрвеће и грожђе – *arbores vitae*.⁴³ У горњој зони приказано је шест сводова, који симболично представљају небо. У два свода налазе се уцртани крстови, док преостала четири свода имају симболичне представе звезда и планета.

О трећој фреско-осликаној гробници у Јагодин мали постоје само штурни подаци из литературе,⁴⁴ да се налазила у кругу фабрике „Нитекс” (данашњи „Бенетон”), у фабричкој котларници која је у међувремену срушена. Реч је о полуобли-

³⁹ Zotović 1962: 233; Зотовић и Петровић 1968; Петровић 1976: 86.

⁴⁰ Зотовић и Петровић 1968.

⁴¹ Валтровић 1888: 119. Нешто другачије димензије доноси Каниц, као и опис унутрашњости гробнице. Уп. Каниц 1985: 167–168.

⁴² Оршић Славетић 1934: 304.

⁴³ Стойчева 1998: 7–9.

⁴⁴ Петровић 1976: 79.

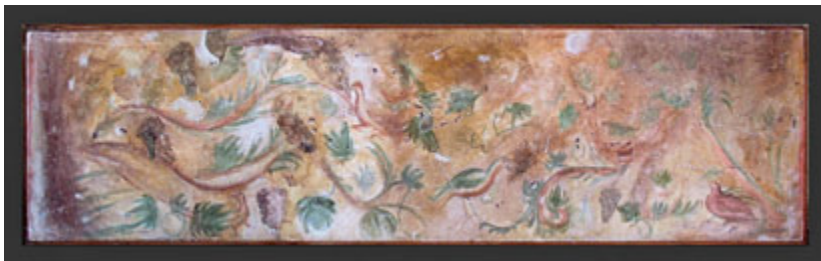

сл. 62. Јагодин Мала, некропола
– гробница са представама
Св. Петра и Павла,
источни зид

сл. 63. Јагодин Мала, некропола
– гробница са представама
Св. Петра и Павла,
западни зид

сл. 64. Јагодин Мала, некропола
– гробница са представама
Св. Петра и Павла,
представа раја

често засведеној гробници декорисаној фрескама са вегетабилним мотивима, изведеним црвеном, зеленом и браон бојом.

Једно од најзначајнијих открића у оквиру јагодинмалске некрополе представља гробница са фигуралним представама, у улици Косовке девојке бр. 6, у дворишту Дома средњошколске омладине (сл. 62–64). Гробница је случајно откривена 1953. године.⁴⁵ Исте године је истражена и кон-

зервирана, данас доступна јавности.⁴⁶ Гробница је димензија 2,63 x 2,33 x 1,78 m, грађена од опека, полуобличасто засведена, са улазом на источној страни, покривеним великом каменом плочом и

⁴⁵ Мирковић 1956 b: 53–54.

⁴⁶ Ненадовић и Панић-Суреп 1956: 142–146; Петровић 1959: 167–172.

нишом на западном зиду.⁴⁷ У унутрашњости су озидана три гробна места, за три или више покојника.⁴⁸ Сви зидови унутрашњости, свод, као и преградни зидови гробних места били су осликани фрескама.

На источном зиду, изнад улаза налазио се Христов монограм са апокалиптичним словима алфа и омега у венцу од палмовог лишћа, са две палимне гране које се лепезасто шире према споља. Са обе стране улаза приказане су две мушке фигуре одевене у тоге са палијумима. Фигура јужно од врата је брадата и са густом косом, у руци држи отворену књигу. Други мушкарац, шиљате браде, десном, нешто наглашеном руком, благосиља са два прста, док у левој руци држи савијен свитак – *Светио њисмо*. Прихваћена је теза Л. Мирковића да су овде приказани апостоли Св. Петар (јужно од врата) и Св. Павле (северно од врата).⁴⁹

На западном зиду се донекле понавља композициона схема: у горњој зони близу врха свода представљен је христограм са апокалиптичним симболима, у палмином венцу и нимбу који их окружује. Бочно од нише приказане су две брадате мушке фигуре у тогама са палијумима, као на источном зиду. Фигура јужно од монограма има подигнуте руке у ставу молитве, док мушкарац на северној страни десном руком благосиља са два прста. Око фигура приказано је богато растиње. На основу представе тога, свитака, чина благосиљања и других елемената, претпоставља се да би фигуре могле да представљају апостоле, јеванђелисте, лица из *Библије*, мученике, епископе, свете или да су приказани покојници сахрањени у њој, што није ретка појава у гробницама на Балкану.⁵⁰

На северном и јужном зиду представљен је Рајски врт оивичен оградом са хермама (*transena memoriae*), иза које се појављују растиње, палимне гране, лозе са грођем и птице, које стоје или једу плодове. Представе Раја доста су чест мотив у фунерарној уметности балканских провинција,⁵¹ а ограда са хермама управо представља рајску ограду која дели два света.⁵²

Најновије откриће фресака у Јагодин Мали је гробница са Христовим монограмом (сл. 76). Реч је о полуоблично засведеној гробници, откривеној у улици Ратка Павловића 55, током земља-

них радова 2006. године.⁵³ Гробница је археолошки истражена и данас доступна. У тренутку открића била је доста оштећена на западном крају. Квадратне је основе, унутрашњих димензија 2,3 x 2,3 x 2,05 m, са улазом на источној и нишом на западној страни. Бочни зидови и свод гробнице били су фреско-осликани. По средишњем делу зидова гробнице налазила се тамноцрвена трака ширине 0,14 m, изнад које су се на северном, јужном и источном зиду налазиле представе винове лозе. На западном зиду, испод бордуре, налазила су се два осликана панела – јужни са имитацијом мермерних плоча са жилама, изведеним у нијансама плаве боје, и северни са представом различитих облутака на црвеној подлози. На своду гробнице, у кружном медаљону пречника 1,15 m приказан је христограм златнобраон боје на плавој подлози, са апокалиптичким симболима алфе и омеге, око којег је венац од ловоровог лишћа.⁵⁴ У гробници су нађени скелетни остаци три индивидуе, а од инвентара две стаклене боце, остаци свилене одеће са златовезом и новчић Теодосија I, кованог 393. године, који приближно датује једну од наведених сахрана у крај IV века.⁵⁵

Осим полуоблично засведених гробница са фреско-декорацијом, на некрополи у Јагодин мали забележени су остаци луксузних породичних маузолеја – хипогеја, конструктивно различитих од поменутих гробница. Досадашњим истраживањима и случајним открићима регистровано је

⁴⁷ Ненадовић и Панић-Суреп 1956: 142.

⁴⁸ Mirković 1956 a: 85; Мирковић 1956 b: 55; Мирковић 1967: 219–221; Бошковић 1959: 144–147; Петровић 1993: 79; Гушић 1993 a: 177, бр. 28; Gušić 1993 b: 177, no 28.

⁴⁹ Мирковић 1956b: 58; Nikolajević 1980: 311, Anm. 42; Pillinger 2011: 30.

⁵⁰ Мирковић 1956 b: 59; Nikolajević 1980: 310.

⁵¹ Миятевъ 1925: 55–67, обр. 20–23 (гробница бр. 7); Димитров и Чичикова 1986: *passim*; Korać 1995: 172.

⁵² Mirković 1956 a: 93–95; Мирковић 1956 b: 61–63; *Idem* 1959: 215.

⁵³ Чершков и Алексић 2008: 102–104.

⁵⁴ Чершков и Алексић 2008: сл. 4.

⁵⁵ Чершков и Алексић 2008: 104.

сл. 65. Јагодин Мала, некропола – локација „Бенетон“, гробница са калотом Г-70, истраживања 2012. године

сл. 66. Јагодин Мала, некропола – локација „Бенетон“, накит из гробнице Г-34, истраживања 2012. године

шест гробница чији је покривач био у облику једне или две куполе. Углавном се групишу у источном делу некрополе, у околини Енглеског дома и фабрике „Нитекс“. У дворишту Дома откривена је једна гробница са једном куполом и једна са две куполе.⁵⁶ Сахрањивање у овим гробницама вршено је у засвођеним аркосолијама, преградама одвојеним од средишње одаје. У случају гробнице са две куполе улаз се налазио на западној страни, са озиданим степеништем. Основу ове гробнице чине два квадратна простора, са укупно пет аркосолија, обложених мермерном оплатом. Нише су након сахране зазидане. Куполе се конструктивно разликују једна од друге – западна је изведена концентричним слојевима опеке са пандантифима на угаоним деловима, док источна калота има четири дијагонална кришката дела који се спајају у једној тачки, без ослањања на пандантифе. Слична гробница откривена је у Нишкој Бањи 1972. године код данашњег хотела „Радон“.⁵⁷

Трећа гробница са једном куполом откривена је 1975. године у близини поменутих гробница.⁵⁸ Улаз се налазио на источној страни, гробница је била квадратне основе, зидана од опека, малтерисана, са три аркосолија са сахране покојника. У северном аркосолију пронађен је мермер-

ни капител са волутама и рељефно изведеним лишћем. Истраживањима је утврђено да се испод нивелете пода налазио централни гроб. На основу малобројних налаза, гробница је датована у V–VI век.

Најновијим археолошким истраживањима 2012. године на простору „Бенетона“ испитане су две гробнице са једном калотом, подигнуте у низу (сл. 65). Обе гробнице су зидане од опеке и камена, имале су по једну куполу, која се ослањала на сводове трију аркосолија. Једна од гробница, северна у низу,⁵⁹ имала је додатно полуобличасто засведени прилазни део на источној страни, који је такође коришћен за сахрањивање. Због ранијег пљачкања ових гробница и малобројних налаза, гробнице се шире опредељују у IV–VI век. Још једна гробница је вероватно имала куполу, регистрована је у профилу ископа, у непосредној близини северне гробнице, али није могла да буде испитана археолошки.

⁵⁶ Zotović i Petrović 1960: 131; Зотовић и Петровић 1968.

⁵⁷ Nikolajević 1980: 312, Abb. 11.

⁵⁸ Šljivar 1975: 112.

⁵⁹ Гробница Г-70/2012.

Касноантичка некропола у Јагодин Мали позната је истраживачима од друге половине XIX века. Систематским истраживањима вршеним на овом подручју са прекидима око 80 година, регистровано је пет црквених грађевина, мартријум, преко 65 зиданих гробница, већи број зиданих гробова и око 300 гробова слободно укопаних покојника. Између гробница и на слободним површинама сахрањују се покојници у једностав-

ним гробним ракама или у дрвеним сандуцима. На овом простору сагледавају се различити типови гробних конструкција, начини градње, материјали коришћени у њиховом зидању, као и различите погребне праксе становника касноантичког Наиса у периоду раног хришћанства. Богатство гробних прилога и инвентара (сл. 66) указује да је становништво живело у социјално и економски просперитетном добу.

БИБЛИОГРАФИЈА

ИЗВОРИ

Amm. Marc: *Ammianus Marcellinus in Three Volumes*, with an English translation by J.C. Rolfe, Vol. I–III, London and Cambridge, Mass. 1963–1964.

App. Ill.: *Illyrica, Appian's Roman History*, with an English translation by H. White, Vol. I–IV, Cambridge, Mass. and London 1968–1972.

Aur. Vict. Caes.: *Sexti Aurellii Victoris Liber de Caesaribus, praecedunt Origo gentis Romanae et Liber de viris illustribus urbis Romae, subsequitur Epitome de Caesaribus*, recensuit F. Pichlmayr, Lipsiae 1911.

Veg. Epit.: P. Flavius Vegetius Renatus, *Epitoma rei militaris* = *Sažetak vojne vještine*, prevod T. Shek-Brnardić, Zagreb: Golden marketing, 2002.

Dio: *Dio's Roman History*, with an English translation by E. Cary, Vol. I–IX, Cambridge, Mass. and London 1968–1970.

Epit. de Caes.: cf. Aur. Vict. *Caes.*

Euseb. Vita Const.: Eusebius, *De vita Constantini*, ed. I.A. Heikel, Griechischen christlichen Schriftsteller VII, Leipzig: J.C. Hinrichs, 1902.

Euseb. Hist. eccl.: Eusebii Caesariensis opera: *Historiae ecclesiasticae libri I–X*, Vol. IV, recognovit G. Dindorfius, Lipsiae 1890.

Eutr.: Eutrope, *Abrégé d'histoire romaine*, texte établi et traduit par J. Hellegouarc'h, Paris: Belles Lettres, 1999.

Expositio totius mundi: *Sources chrétiennes* 124, ed. J. Rougé, Paris: Éditions du Cerf, 1966.

Exc. Val.: Excerpta Valesiana, in: *Ammianus Marcellinus in Three Volumes*, with an English translation by J. C. Rolfe, London and Cambridge, Mass. 1964, 506–509.

Zos.: Zosime, *Histoire nouvelle*, Tome I, texte établi et traduit par F. Paschoud, Paris 1971.

It. Ant.: *Itineraria Romana, volumen prius: Itineraria Antonini Augusti et Burdigalense*, ed. O. Cuntz, Lipsiae 1929.

Itinerarium Burdigalense: *Itineraria Romana: Anonymi itinerarium a Burdigala Hierusalem usque*, ed. K. Miller, Stuttgart 1916.

Lact. Mort. Pers.: Lactantius, *De mortibus persecutorum*, ed. and translated by J.L. Creed, Oxford 1984.

Nat. Hist.: C. Plini Secundi *Naturalis Historiae Libri XXXVII*, Vol. I–VI, eds. L. Ian et C. Mayhoff, Stutgardiae 1967–1970.

Not. dign. [occ.] [or.]: *Notitia dignitatum: pars Occidentis; pars Orientis; accedunt Notitia urbis Constantinopolitanae et Laterculi provinciarum*, ed. Otto Seeck, Berlin 1876.

Pan. Lat.: *XII Panegyrici Latini*, text by R. Minors, Oxford 1961.

Paul. de Nola, Carm.: Paulinus de Nola, *Carmen XVII: Ad Nicetam reudentem in Daciam*, éd. J.P. Migne, Patrologia Latina XLI, Paris 1844–1864.

Prisci fr.: *Prisci fragmenta*, ed. L. Dindorf, Lipsiae 1870.

Procop. De aedif.: *Procopii De aedificiis*, ed. J. Haury, Lipsiae 1913.

Ptol. Geogr.: *Claudii Ptolemaei Geographia, voluminis primi pars prima*, ed. C. Müllerus, Parisiis: A. Firmin-Didot, 1883.

Socrates Schol. Eccl. Hist.: Socrates Scholasticus, *Ecclesiastical History: Church History from A.D. 305–438*, eds. P. Schaff, H. Wace, Nicene and Post-Nicene Fathers, Series II, Vol. II, Peabody, Mass. 1999.

Steph. Byz.: Stephanus Byzantinus, *Ethnik: Stephanii Byzantii Ethnicorum quae supersunt*, ex recensione Augusti Meinekii, Graz: Akademische Druck und Verlagsanstalt, 1958.

Tabula Peutingeriana: *Itineraria Romana*, ed. K. Miller, Stuttgart 1916.

Tac. Ann.: *Tacitus in Five Volumes, III–V: The Annals*, with an English translation by J. Jackson, Vol. I–III, Cambridge, Mass. and London 1969–1970.

Tac. Hist.: *Tacitus in Five Volumes, II–III: The Histories*, with an English translation by C. H. Moore, Cambridge, Mass. and London 1968–1969.

Theod. Eccl. Hist.: Theodoret, *The Ecclesiastical History: Dialogues and Letters of Theodoret*, eds. P. Schaff, H. Wace, Nicene and Post-Nicene Fathers, Series II, Vol. III, Peabody, Mass. 1999.

FHG: *Fragmenta historicorum Graecorum V/1*, ed. C. Müller, Parisiis 1883.

HA Aurel.: *The Scriptores Historiae Augustae in 3 Vol.: Divus Aurelianus*, with an English translation by D. Magie, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, London: W. Heinemann, 1953–1954.

HA Gall.: *The Scriptores Historiae Augustae in 3 Vol.: Gallieni duo*, with an English translation by D. Magie, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, London: W. Heinemann, 1953–1954.

HA Marcus: *The Scriptores Historiae Augustae in 3 Vol.: Marcus Antoninus Philosophus*, with an English translation by D. Magie, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, London: W. Heinemann, 1953–1954.

HA Prob.: *The Scriptores Historiae Augustae in 3 Vol.: Probus*, with an English translation by D. Magie, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, London: W. Heinemann, 1953–1954.

HA Heliog.: *The Scriptores Historiae Augustae in 3 Vol.: Antoninus Heliogabalus*, with an English translation by D. Magie, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, London: W. Heinemann, 1953–1954.

HA Carin.: *The Scriptores Historiae Augustae in 3 Vol.: Carus, Carinus et Numerianus*, with an English translation by D. Magie, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, London: W. Heinemann, 1953–1954.

Herodian: *Herodian in Two Volumes*, with an English translation by C. R. Whittaker, London and Cambridge, Mass. 1969–1970.

Hieron. Chron.: *Eusebii chronicorum canonum quae supersunt: Eusebii chronicorum libri duo*, ed. A. Schoene, Berolini 1866.

Chron. min. I: *Monumenta Germaniae historica. Auctorum antiquissimorum tomus IX. Chronicorum minorum saec. IV. V. VI. VII, Vol I*, ed. T. Mommsen, Berolini 1882.

СКРАЋЕНИЦЕ

AA SS: *Acta Sanctorum*

AE: *L'Année épigraphique*, Paris

Gnecchi I: F. Gnecchi,
I Medaglioni Romani, Vol. I:
Oro ed argento, Milano 1912.

Gnecchi II: F. Gnecchi,
I Medaglioni Romani, Vol. II:
Bronzo, Parte I, Milano 1912.

Gnecchi III: F. Gnecchi,
I Medaglioni Romani, Vol. II:
Bronzo, Parte II e III, Milano 1912.

DNP: *Der Neue Pauly:*
Enzyklopädie der Antike,
eds. H. Cancik und H. Schneider,
Stuttgart: Metzler, 1996–2003.

ILJug: A. Šašel, J. Šašel,
Inscriptiones Latinae quae in
Iugoslavia inter annos MCMXL
et MCMLX repertae et editae sunt,
Situla 5, Ljubljana:
Narodni muzej, 1963.

ILJug: A. Šašel, J. Šašel, *Inscriptiones*
Latinae quae in Iugoslavia inter
annos MCMLX et MCMLXX

repertae et editae sunt,
Situla 19, Ljubljana:
Narodni muzej, 1978.

ILJug: A. Šašel, J. Šašel, *Inscriptiones*
Latinae quae in Iugoslavia inter
annos MCMII et MCMXL
repertae et editae sunt, Situla 25,
Ljubljana: Narodni muzej, 1986.

ILS: H. Dessau, *Inscriptiones Latinae*
selectae I–III, Berlin 1892–1916.

IMS I: M. Mirković, S. Dušanić,
Inscriptiones de la Mésie Supérieure:
Singidunum et le Nord-Ouest
de la Province, Beograd:
Centre d'études épigraphiques
et numismatiques, 1976.

IMS II: M. Mirković, *Inscriptiones*
de la Mésie Supérieure:
Viminacium et Margum, Beograd:
Centre d'études épigraphiques et
numismatiques, 1986.

IMS III/2: P. Petrović, *Inscriptiones de*
la Mésie Supérieure: Timacum Minus
et la Vallée du Timok, Beograd:
Centre d'études épigraphiques
et numismatiques, 1995.

IMS IV: P. Petrović, *Inscriptiones*
de la Mésie Supérieure: Naissus –
Remesiana – Horreum Margi,
Beograd: Centre d'études
épigraphiques et numismatiques,
1979.

IMS VI: B. Dragojević-Josifovska,
Inscriptiones de la Mésie Supérieure:
Scupi et la Région de Kumanovo,
Beograd: Centre d'études
épigraphiques et numismatiques,
1982.

LIMC: *Lexicon iconographicum*
mythologiae classicae, Vol. I–VIII,
Zürich and München: Artemis,
1981–1997.

PG: *Patrologia Graeca*,
éd. J.P. Migne, Paris 1960.

RE: *Paulys Realencyclopädie der*
classischen Altertumswissenschaft,
XIII/1, eds. A. Pauly, G. Wissowa,
Stuttgart: Metzler, 1926

RIC III: H. Mattingly, E. A. Sydenham,
The Roman Imperial Coinage;
Vol:III: Antoninus Pius to Commodus,
London: Spink and Son, 1968.

RIC V.1: P. H. Weeb,
The Roman Imperial Coinage,
Vol. V, Part 1: Valerian to Florian,
eds. H. Mattingly, E. A. Sydenham,
London: Spink and Son, 1968.

RIC VI: C.H.V. Sutherland,
The Roman Imperial Coinage,
Vol. VI: From Diocletian's Reform
(A.D. 294) to the Death of
Maximinus (A.D. 313),
eds. C.H.V. Sutherland, R.A.G.
Carson, London: Spink and Son,
1967.

RIC VII: P. M. Bruun,
The Roman Imperial Coinage,
Vol. VII: Constantine and Licinius
A.D. 313–337, eds. C.H.V.
Sutherland, D. Litt, R.A.G. Carson,
London: Spink and Son, 1966.

RIC VIII: J.P.C. Kent,
The Roman Imperial Coinage,
Vol. VIII: The Family of Constantine
I A.D. 337–364, eds. C.H.V.
Sutherland, R.A.G. Carson,
London: Spink and Son, 1981.

RIC X: J. P. C. Kent,
The Roman Imperial Coinage,
Vol. X: The Divided Empire
and the Fall of the Western Parts A.D.
395–496, eds. R. A. G. Carson,
J. P. C. Kent, A. M. Burnett,
London: Spink and Son, 1994.

CAH XII: *The Cambridge Ancient*
History, Vol. XII: *The Crisis of*
Empire, A.D. 193–337, Second
Edition, eds. A. K. Bowman,
P. Garnsey, A. Cameron,
Cambridge 2008.

CIL: *Corpus Inscriptionum*
Latinarum, Berlin: de Gruyter,
1862–2005.

Cod. Iust.: *Corpus Iuris Civilis,*
3 Vol. (I *Institutiones, Digesta;*
II *Codex Iustinianus;* III *Novellae*),
eds. P. Kruger, T. Mommsen,
T. Schoell, G. Kroll, Berlin 1954.

Cod. Th.: *Theodosiani Libri XVI*
cum Constitutionibus Simoniadianis 2:
Leges, eds. T. Mommsen,
P. M. Meyer, P. Krueger, Berlin:
Weidemann, 1962.
(engleski prevod: C. Pharr,
Princeton 1952)

ЛИТЕРАТУРА

Ајдић, Р. 1974

Античке некрополе у Нишу,
Нишки зборник 1: 33–45.

Alicu, D. 1994

Opatele romane Ulpia Traiana Sarmizegetusa, București: Museion.

Alföldy, G. 1965

Bevölkerung und Gesellschaft der römischen Provinz Dalmatien, Budapest: Akadémiai Kiadó.

Alföldi, M. R. 1963

Die constantinische Goldprägung: Untersuchungen zu ihrer Bedeutung für Kaiserpolitik und Hofkunst, Mainz: Philipp von Zabern.

Alföldi, M. R., 1976

Die Niederemmer "Kaiserfibel": zum Datum des estern Krieges zwischen Konstantin und Licinius, *Bonner Jahrbücher* 176:183–200.

Anastos M. V. 1967

The Edict of Milan (313): A Defence of Its Traditional Authorship and Designation, *Revue des études byzantines* 25: 13–41.

Arce J. 2000

Imperial Funerals in the Later Roman Empire: Change and Continuity, in: *Rituals of Power: From Late Antiquity to the Early Middle Ages*, eds. F. Theuws, J. L. Nelson, Laiden, Boston and Cologne: Brill, 115–130.

Baatz, D. 1978

Recent Finds of Ancient Artillery, *Britannia* 9: 1–17.

Baatz, D. 1983

Town Walls and Defensive Weapons, in: *Roman Urban Defenses in the West*, eds. J. Maloney and B. Hobley, London: Council for British Archaeology, 136–140.

Baatz, D. 2000

Vegetius Legion and Archaeological Facts, in: *Roman Fortresses and their Legions*, ed. R. J. Brewer, London: Society of Antiquaries, Cardiff: National Museums & Galleries of Wales, 149–158.

Бажаловић Хаџи-Пешић, М. 1991

Унутрашње утврђење Београдског града, I: каstrум

Сингидунума (Summary: The Inside Fortification of the Belgrade Fortress I), *Годишњак града Београда* 38: 35–53.

Baldassarre, I., Pontrandolfo, A., Rouveret, A. and Salvadori, M. 2002
Römische Malerei: vom Hellenismus bis zur Spätantike, Köln: Dumont.

Baratte, F. 1976

À propos de l'argenterie romaine des provinces danubiennes, *Сѵаринар* (н. с.) 26 (1975): 33–41.

Baratte, F. 1978

Lingots d'or et d'argent en rapport avec l'atelier de Sirmium, in: *Sirmium* 8, eds. N. Duval, V. Popović, Rome: École française de Rome, Belgrade: Institut archéologique de Belgrade, 99–109.

Bardill, J. 2012

Constantine, Divine Emperor of the Christian Golden Age, New York: Cambridge University Press.

Баришић, Ф., Рајковић, М., Крекић, Б. и Томић, Л. 1955

Византијски извори за историју

народа Југославије, Том 1, Београд: Научна књига.

Barnes, T. D. 1981

Constantine and Eusebius, Cambridge, Mass., London: Harvard University Press.

Barnes, T. D. 2010

Constantine: Dynasty, Religion and Power in the Later Roman Empire, Oxford: Wiley-Blackwell.

Bastien, P. and Metzger, C. 1977

Le trésor de Beaurains (dit d'Arras), Wetteren: Éditions Numismatique Romaine.

Beard, M., North, J. and Price, S. 2004

Religions of Rome, Vol. 1–2, Cambridge: Cambridge University Press.

Belamarić, J. 1998

Split od carske palače do grada: vodič, Split.

Benea, D. 2002

Römische Werkstätten in Dakien (I): mit Bezugnahme auf die Herstellung von Schmuckstücken und militärische Ausrüstungsgegenstände aus Bronze, in: *Zwischen Rom und dem Barbaricum, Festschrift für T. Kolnik zum 70. Geburtstag*, eds. K. Kuzmanova, K. Pieta, J. Rajtar, Nitra: Archäologisches Institut, 31–53.

Бикић, В. 2010

Керамичко њосуђе кроз векове Београда = Ceramic Pots Through the Centuries in Belgrade, Београд: ЈП Београдска тврђава.

Бикић, В. и Иванишевић, В. 1996

Простор око јужне капије Горњег града Београдске тврђаве (Summary: South Gate Area in the Upper Town of Belgrade Fortress), *Стиарионар* (н. с.) 47: 253–271.

Bikić, V., Nikolić-Dordević, S. i Simić, Z. 2002

Istraživanja na lokalitetu Studentski trg br. 9 (Summary: Excavations on the Locality 9 Student's square), *Singidunum* 3: 183–220.

Bishop, M. C. 1985

The Military Fabrica and the Production of Arms in the Early Principate, in: *The Production and Distribution of Roman Military Equipment: Proceedings of the Second Roman Military Equipment Research Seminar*, ed. M.C. Bishop, British Archaeological Reports 275, Oxford: BAR, 1–42.

Bisconti, F. 2000

Il gesto dell'orante tra atteggiamento e personificazione, in: *Aurea Roma: dalla città pagana alla città cristiana*, eds. S. Ensoli, E. La Rocca, Roma: "L'Erma" di Bretschneider, 368–372.

Bjelajac, Lj. 1990 a

La céramique et les lampes, la quartier sud-ouest de la ville haute, in: *Caričin Grad* 2, eds. B. Bavant, V. Kondić, J. M. Spieser, Collection de l'École française de Rome 75, Rome: École française de Rome, Belgrade: Institut archéologique de Belgrade, 161–190.

Bjelajac, Lj. 1990 b

Terra sigilata u Gornjoj Meziji (Summary: Terra Sigilata in Upper Moesia. Import and Viminacium–Margum Workshops), Posebna izdanja = Monographies 23, Beograd: Arheološki institut.

Бјелајац, Љ. 1993 а

Каталог бр. 137, 138, у: *Римски царски прагови и њалаије у Србији*, прир. Д. Срејовић, Београд: Српска академија наука и уметности, 331.

Bjelajac, Lj. 1993 b

Catalogue nr. 137, 138, in: *Roman Imperial Towns and Palaces in Serbia*, ed. D. Srejić, Belgrade: Serbian Academy of Sciences and Arts, 331.

Bjelajac, Lj. 1996

Amfore gornjomezijskog Podunavlja (Summary: Amphorae of the Danubian Basin in Upper Moesia), Posebna izdanja = Monographies 30, Beograd: Arheološki institut.

Blois, L. de 2007

The Military Factor in the Onset of Crises in the Roman Empire in the Third Century AD, in: *The Impact of the Roman Army (200 BC–AD 476): Economic, Social, Political, Religious and Cultural Aspects: Proceedings of the Sixth Workshop of the International Network Impact of Empire (Roman Empire, 200 B.C. – A. D. 476)*, Capri, March 29 – April 2, 2005, eds. L. de Blois and E. Lo Cascio, Leiden, Boston: Brill, 497–508.

Bogdanović, I. (in press)

Roman Stone and Clay Shot from Viminacium Amphitheatre, in: *Proceedings of the Seventeenth Roman Military Equipment Conference* (Zagreb 2010).

Bojović, D. 1977

Rimska kermika Singidunuma (Zusammenfassung: Die römische Keramik von Singidunum), Zbirke i legati Muzeja grada Beograda, katalog 8, Beograd: Muzej grada.

Bojović, D. 1996

Le camp de la legion IV Flavia à Singidunum, in: *Roman Limes on the Middle and Lower Danube*, ed. P. Petrović, Belgrade: Archaeological Institute, 53–68.

Bonifay, M. 2004

Etudes sur la céramique romaine tardive d'Afrique, British Archaeological Reports Inter. Ser. 1301, Oxford: BAR.

Borić-Brešković, B. 1994 a

Gold Coins from the Consecration Memorial I, in: *Imperial Mausolea and Consecration Memorials in Felix Romuliana (Gamzigrad, East Serbia)*, D. Srejšović and Č. Vasić, Belgrade: Centre for Archaeological Research, Faculty of Philosophy, 160–179.

Борић-Брешковић, Б. 1994 б

Каталог бр. 264, у: *Античко сребро у Србији = Antique Silver from Serbia*, ур. И. Поповић, Београд: Народни музеј, 322.

Борић-Брешковић, Б. 2003

Налаз златног новца из консекративног споменика 1 у Ромулијани: метролошка анализа (Summary: The Find of Gold Coins from Consecration Tumulus 1 at Romuliana: Metrological Analysis), у: *Раг Драгослава Срејовића на истраживању античке археологије, Крагујевац, 31. октобар – 2. новембар 2002*, Меморијал Драгослава Срејовића: зборник радова 2, Крагујевац: Центар за научна истраживања Српске академије наука и уметности и Универзитета у Крагујевцу, 177–190.

Borić-Brešković, B. 2005 a

Catalogo nr. 17, 53, 165, 174, in: *Costantino il Grande: la civiltà al bivio tra Occidente e Oriente*, ed. A. Donati, G. Gentili, Milano: Silvana Editoriale, 311–312.

Borić-Brešković, B. 2005 б

Golden Votive Plaques Impressed with the Obverse of Roman Tetrarchic Aurei, in: *Šarkamen (Eastern Serbia): a Tetrarchic*

Imperial Palace: the Memorial

Complex, ed I. Popović, Monographs 45, Belgrade: Archaeological Institute, 82–93, 157–159, cat. 28–31.

Böttger, B. 1982

Die Gefäßkeramik aus dem Kastell Iatrus, in: *Iatrus–Krivina: spätantike Befestigung und frühmittelalterliche Siedlung an der unteren Donau*, Schriften zur Geschichte und Kultur der Antike 17, Berlin: Akademie der Wissenschaften der DDR, 33–148.

Böhme, H. W. 1986

Das Ende der Römerherrschaft in Britannien und die Angelsächsische Besiedlung Englands im 5. Jahrhundert, *Jahrbuch des Römisch–Germanischen Zentralmuseums Mainz* 33: 469–574.

Brandt, H. 2007

Die konstantinische Dynastie 337–363, in: *Imperator Caesar Flavius Constantinus: Konstantin der Grosse*, eds. A. Demandt, J. Engemann, Mainz: Philipp von Zabern, 90–95.

Братанић, Р. О. 1938

Археолошка истраживања у Брзом Броду, *Сџаринар* (т. с), 13: 199–204.

Bratož, R. 2003

Dioklecijanovo preganjanje kristijanov v provincah srednjega Podunavja in zahodnega Balkana, in: *Mednarodni znanstveni simpozij ob 1700-letnici smrti Viktora Ptujškega*, ur. S. Kranjc, Ptuj: Minoritski samostan Sv. Viktorina, 29–98.

Brukner, O. 1981

Rimska keramika u jugoslovenskom delu provincije Donje Panonije (Summary: Roman Ceramic Ware in the Yugoslav Part of the Province of Lower Pannonia), Dissertationes et Monographiae 24, Beograd:

Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture SAP Vojvodine, Savez arheoloških društava Jugoslavije.

Брукнер, О. 1983

Прилог проучавању урбаног развоја Сирмијума: просторија 16 „царске палате“ у Сремској Митровици (Summary: A Study of the Urban Development of Sirmium: Room 16 of the “Imperial Palace” in Sremska Mitrovica), *Грађа за проучавања споменика културе Војводине* 11–12 (1982–1983): 5–43.

Bruns, G. 1948

Staatskameen des 4. Jahrhunderts nach Christi Geburt, Berlin: Walter de Gruyter.

Bruun P. M. 1954

The Consecration Coins of Constantine the Great, *Arctos* (n.s.) 1: 19–31.

Bruun P. M. 1958

The Disappearance of Sol from the Coins of Constantine, *Arctos* (n.s.) 2: 15–37.

Bruun, P. M. 1961

Studies in Constantinian Chronology, Numismatic Notes and Monographs 146, New York: The American Numismatic Society.

Bruun, P. M. 1962

The Christian Signs on the Coins of Constantine, *Arctos* (n.s.) 3: 5–35.

Bubić, V. 2011

Kasnoantičke svetiljke s ranokršćanskim prikazima iz Arheološkog muzeja u Splitu (Summary: Late Antique Oil-Lamps with Early Christian Images from the Archaeological Museum in Split), *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku* 104: 229–308.

- Bulić, F. and Karaman, Lj. 1929**
Kaiser Diokletians Palast in Split,
Zagreb: Matica Hrvatska.
- Buschhausen, H. and
Buschhausen, H. B. 1991**
Die Imperiale Bleisarkophag aus
dem Martyrium zu Niš, *Römisches
Österreich* 17–18 (1989–1990): 45–59.
- Bülow, G. von 2009**
Das deutsch-serbische
Gemeinschaftsprojekt
“Romuliana–Gamzigrad”: Bericht
über die Arbeitskampagnen 2004
bis 2007, *Germania* 87: 105–171.
- Bülow, G. von 2011**
Romuliana – Gamzigrad – Ort
der Erinnerung oder Herrschaftsort?,
in: *Bruckneudorf und Gamzigrad:
spätantike Paläste und Grossvillen i
m Donau–Balkan–Raum*,
eds. G. v. Bülow, H. Zabelicky,
Bonn: Habelt, 153–165.
- Валтровић, М. 1886**
Старо-хришћански саркофаг
нађен у Београду, *Сѣаринар* 3:
70–71.
- Валтровић, М. 1888**
Белешке с пута, *Сѣаринар* 5/4:
109–122, Т. Х.
- Валтровић, М. 1891**
Старо-хришћански мртвачки
ковчег нађен у Београду,
Сѣаринар 8: 130–142.
- Васић, М. М. 1903**
Извештај Српској Краљ. Академији
Наука о ископавањима у Костолцу
у 1902, *Годишњак Српске
краљевске академије* 16: 201–228.
- Васић, М. М. 1904**
Извештај о ископавању у
Костолцу у 1903 години,
*Годишњак Српске краљевске
академије* 17: 248–259.
- Васић, М. М. 1909**
Коштане, сребром оковане цеви,
Сѣаринар (н. р.) 4/2: 121–125.
- Васић, М. Р. 1968**
Остава римских ауреуса из
Београда (Résumé: Le dépôt des
pièces d’or romain de Belgrade),
Годишњак рада Београда 15:
237–246.
- Васић, М. Р. 1975**
*Надгробни сѣоменици (сѣеле
и цијуси) у римској провинцији
Далмацији од I до IV века н.е.*,
Докторска дисертација,
Филозофски факултет,
Универзитет у Београду.
- Vasić, M. R. 1978**
Les lingots d’argent conservés
au Musée national de Belgrade,
in: *Sirmium* 8, eds. N. Duval,
V. Popović, Rome: École française
de Rome, Belgrade: Institut
archéologique, 110–111.
- Васић, М. Р. 1981**
Остава римског бронзаног новца
IV и V века из Виминацијума,
Сѣаринар (н. с.) 31 (1980):
123–161.
- Васић, М. Р. 1983**
Налаз солида Теодосија II
у кастрому Понтес (Summary:
A Finding of Theodosius II Solids
in the Fort Pontes),
Нумизмаџичар 6: 99–112.
- Васић, М. Р. 1984**
Чезава – Castrum Novae
(Résumé: Čezava – Castrum
Novae), *Сѣаринар* (н. с.) 33–34
(1982–1983): 91–122.
- Васић, М. Р. 1992**
Нов Митрин рељеф из Horreum
Margi (Ђуприја) (Summary:
The New Mytra Relief from
Horreum Margi, Џуприја), *Зборник*
- Народној музеја* (Београд) 14/1:
379–385.
- Васић, М. Р. 1993**
Остава златног новца из
Сирмијума, *Сунчани саи* 3: 39–55.
- Vasić, M. R. 1995**
Moesia Prima and Dacia Ripensis
in the Time of Valentinian I and
Valens (364–378 AD), in: *The Age
of Tetrarchs*, ed. D. Srejović,
Belgrade: The Serbian Academy
of Sciences and Arts, 324–332.
- Vasić, M. R. 1997**
Late Roman Bricks with Stamps
from the Fort Transdrobeta, in:
*Mélanges d’histoire et d’épigraphie
offerts à Fanoula Papazoglu*,
Beograd: Filozofski fakultet,
149–177.
- Васић, М. Р. 2001 а**
Осврт на налаз IV века из
Старчева (Summary: Review of
the 4th Century Find from
Starčevo), *Зборник Народној музеја*
(Београд) 17/1: 175–200.
- Vasić, M. R. 2001 b**
On the Porphyry Head from Niš
Once More (Резиме: Још једанпут
о царској порфирној глави из
Ниша), *Сѣаринар* (н. с.) 50
(2000): 245–251.
- Vasić, M. R. 2003 а**
I Soggiorni di Costantino I a Niš, in:
*Atti dell’Accademia internazionale
“Il culto di San Costantino
imperatore tra Oriente et Occidente”*,
Niš, 15 dicembre 2001, Niš: Punta,
27–32.
- Vasić, M. R. 2003 b**
The Ripa Pannonica in Serbia,
in: *The Roman Army in Pannonia:
an Archaeological Guide of the Ripa
Pannonica*, ed. Z. Visy, Budapest:
Teleki László Foundation, 143–150.

- Васић М. Р. 2003 с**
Иконографија Марса и Виртуса на новцу IV века (Summary: Iconography of Mars and Virtus on Fourth-Century Coins), у: *Раг Драјослава Срејовића на исцртавању античке археологије, Крагујевац, 31. октобар – 2. новембар 2002*, Меморијал Драгослава Срејовића: зборник радова 2, Крагујевац: Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Крагујевцу, 151–176.
- Vasić, M. R. 2004 a**
Bronze Railing from Mediana, *Сџаринар* (н. с.) 53–54 (2003–2004): 79–109.
- Васић, М. Р. 2004 б**
Хроника ископавања Медијане 2000–2002. године, *Сџаринар* (н. с.) 53–54 (2003–2004): 288–294.
- Vasić, M. R. 2005**
Mediana – domaine impérial ou bien privé ?, in: *Römische Städte und Festungen an der Donau: Akten der regionalen Konferenz, Beograd, 16–19 Oktober 2003*, ed. M. Mirković, Beograd: Filozofski fakultet, 167–176.
- Vasić, M. R. 2006**
Stibadium in Romuliana and Mediana, in: *Felix Romuliana: 50 Years of Archaeological Excavations: Papers from the International Conference, Zaječar, 27th–29th October 2003*, ed. M. Vasić, Belgrade: Institute of Archaeology, Committee on Archaeology of SASA, Zaječar: National museum, 69–75.
- Vasić, M. R. 2007**
Mediana – die kaiserliche Villa bei Niš, in: *Roms Erbe auf dem Balkan: spätantike Kaiservillen und Stadtanlagen in Serbien*, eds. U. Brandl, M. Vasić, Mainz am Rhein: Philipp von Zabern, 96–107.
- Vasić, M. R. 2008 a**
Gold and Silver Coins of Late Antiquity (284–450 AD) in the Collection of National Museum in Belgrade, Numismatics 3, Belgrade: National Museum.
- Vasić, M. R. 2008 б**
Prolasci i boravci rimskih imperatora u Nišu krajem III i u IV veku (Summary: Roman Emperors Passing Through or Staying in Niš in Late 3rd and 4th Centuries), *Naissus* 1: 9–23.
- Васић, М. Р. 2008 с**
Још једном о датовању бронзане главе Константина Великог из Ниша (Summary: On the Dating of Constantine the Great's Head from Niš Once More), *Гласник Српској археолошкој друштва* 24: 109–120.
- Vasić, M. R. 2012**
Imperial and Colonial Mint in Viminacium During the Reign of Trajan Decius: 249–251 AD, Archaeological Monographies 20, Belgrade: National Museum.
- Vasić, M. R. and Gavrilović, N. 2012**
Venus or Diana from Mediana (Резиме: Венера или Дијана из Медијане), *Сџаринар* (н. с.) 62: 137–149.
- Vasić, M. R., Kavajin-Mundrić, J. i Popović, S. 1989**
Horreum Margi – Ravno – Сүприја (Summary), *Vesnik Vojnog muzeja* 33: 7–36.
- Vasić, M. R. and Kondić, V. 1986**
Le Limes romain et paléobyzantin des Portes de Fer, in: *Studien zu den Militärgrenzen Roms* 3: 13. *Internationalen Limeskongress (Aalen, 1983)*, Stuttgart: Theiss, 542–558.
- Vasić, M. R. i Milošević, G. 2000**
Mansio Idimum: rimska poštanska i putna stanica kod Medveđe = Mansio Idimum: Roman Post Station near Medveđa, Beograd: Arheološki institut, Narodni muzej.
- Васић, М. Р. и Петковић, С. 2010**
Резултати истраживања вишеслојног налазишта Horreum Margi – Равно – Ђуприја у 1990. години (Summary: The Results of the Archaeological Researches into the Multilayer Site Horreum Margi – Ravno – Сүприја in 1990), *Весник Војној музеја* 37: 9–25.
- Васић, М. Р., Петковић, С., Манојловић-Николић, В. и Крижанец, М. 2009**
Резултати истраживања вишеслојног налазишта Horreum Margi – Равно – Ђуприја у 1989. години (Summary: The Results of the Archaeological Researches into the Multilayer Site Horreum Margi – Ravno – Сүприја in 1989), *Весник Војној музеја* 36: 133–143.
- Vasić, M. R. and Popović, V. 1975**
Un trésor des monnaies d'or de Sirmium, *Mélanges d'Ecole française de Rome: Antiquité* 87/1: 425–440.
- Vasić, M. R. and Tomović, M. 2005**
Šarkamen (East Serbia): an Imperial Residence and Memorial Complex of the Tetrarchic Period, *Germania* 83/2: 257–307.
- Vassits, M. M. 1905**
Funde in Serbien, *Jahrbuch des Kaiserlich deutschen archäologischen Instituts* 20, *Archäologischer Anzeiger*: 102–109.
- Veličković, M. 1969**
Katalog br. 85, 105, у: *Antička bronza u Jugoslaviji = Greek, Roman and Early-Christian Bronzes in Yugoslavia*, Lj. B. Popović,

Đ. Mano-Zisi, M. Veličković,
B. Jeličić, Beograd: Narodni muzej.

Величковић, М. 1972

Римска сивина бронзана и ласџика у Народном музеју = Petits bronzes figurés romains au Musée national, Антика = Antiquité 4, Београд: Народни музеј.

Величковић, М. 1994

Каталог = Catalogue nr. 143–151, у: *Античко сребро у Србији = Antique Silver in Serbia*, ур. И. Поповић, Београд: Народни музеј, 257–261.

Velkov, V. 1980

Ratiaria: eine römische Stadt in Bulgarien, in: *Roman Cities in Bulgaria: Collected Studies*, Amsterdam: Adolf M. Hakkert, 61–83.

Visy, Z. (ed.) 2003

The Roman Army in Pannonia: an Archaeological Guide of the Ripa Pannonica, Budapest: Teleki László Foundation.

Витрувије 2009

О архитџекџури, прев. З. Бојић, Београд: Досије студио.

Влаисављевић, М. 2011

Кроз Тврђаву = Through the Fortress, Ниш: Народни музеј.

Vujović, M. 1997

Prilog proučavanju antičkog zidnog slikarstva i štuko dekoracije na tlu Singidunuma (Summary: Contribution to the Study of Roman Wall Painting and Stuccowork in Singidunum), *Singidunum* 1: 169–179.

Vujović, M. 1998 a

О једном изузетном налазу из Сингидунума (Summary: Scabbard Slide from Singidunum), *Glasnik*

Srpskog arheološkog društva 14: 241–248.

Vujović, M. 1998 b

Наоруџање и војна опрема римског војника у Горњој Меџији и југоистоџном делу Паноније, Докtorska disertacija, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu.

Vujović, M. 2000

On the Parade Armour from Ritopek: Praise of Devotion or Carmen Salire, *Singidunum* 2: 255–264.

Вујовић, М. 2003

Касноримске појасне фалере на тлу Србије (Summary: Late Roman Belt Phalerae from the Territory of Serbia), у: *Раг Драјослава Срејовића на истраживању антиџичке археологије, Крајујевац, 31. октобар – 2. новембар 2002*, Меморијал Драгослава Срејовића: зборник радова 2, Крајујевац: Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Крајујевцу, 211–223.

Вујовић, М. 2006

Оловна посуда са представом рибе из Сингидунума (Summary: Lead Vessel with Relief Fish Representation from Singidunum), *Гласник Срјској археолошкој друштва* 22: 311–319.

Вујовић, М. 2011

Представе гладијатора са римских налазишта у Србији (Summary: Representations of Gladiators from the Roman Sites in Serbia), *Зборник Народної музеја* (Београд) 20/1: 243–276.

Vujović, M. 2012

Few contributions on the Late Roman Helmets from Iron Gate, (Сажетак: Неколико прилога о касноантиџким шлемовима

са дунавског лимеса у Србији), *Весник Војної музеја* 39: 29–43.

Вулић, Н. 1909

Антиџки споменици у Србији, *Сјоменик Срјске краљевске академије* 47: 109–191.

Вучковић-Тодоровић, Д. 1966

Светилиште Јупитера Долихена у Брзој Паланци (Résumé: Le sanctuaire de Jupiter Dolichenus à Brza Palanka), *Сџаринар* (н. с.) 15–16 (1964–1965): 173–182.

Gabler, D. and Márton, A. 2008

Head-Pots in the Antiquities Collection, *Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-Arts* 108–109: 43–64.

Gabričević, M. 1972

Straßenbau in der Donja klisura des Eisernen Tores im Licht der neuentdeckten Inschrift, *Arheološki vestnik* 23: 408–416.

Гарашанин, М. и Васић, М. Р. 1980

Трајанов мост – кастел Понтес: претходни извештај 1979. = Le pont de Trajan et le castellum Pontes: rapport préliminaire pour l'année 1979, *Ђергајске свеске = Cahiers des Portes de Fer* 1: 7–41.

Гарашанин, М. и Васић, М. Р. 1987

Castrum Pontes: извештај о ископавањима у 1981. и 1982. години = Castrum Pontes: compte-rendu des fouilles en 1981–82, *Ђергајске свеске = Cahiers des Portes de Fer* 4: 71–116

Гарашанин, М., Васић, М. Р. и Марјановић-Вујовић Г. 1984

Трајанов мост – castrum Pontes = Trajan Pont – castrum Pontes, *Ђергајске свеске = Cahiers des Portes de Fer* 2: 55–84.

Garbsch, J. 1980

Spätantike Sigillata-Tabletts, in: J. Garbsch, M. Mackensen, *Zur spätantiken Keramik aus Nordafrika*, Rei Cretaria Romanae Fautores Acta, Supplementa Vol. 5, Augst, Kaiseraugst: RCRE, 7–43.

Garbsch, J. 1981

Zwei Navigius-Kannen in der Prähistorischen Staatssammlung, *Bayerische Vorgeschichtsblätter* 46: 191–198, Taf. 19–22.

Gilliver, K. 2007

Display in Roman Warfare: the Appearance of Armies and Individuals on the Battlefield, in: *War in History* 14/1, Oxford: SAGE Publications, 1–21.

Giumlia-Mair, A., 2000

Workshops, Alloys, Techniques and Open Question, in: *Ancient Metallurgy Between Oriental Alps and Pannonian Plain*, ed. A. Giumlia-Mair, Trieste: Associazione nazionale per Aquileia, 107–120.

Глумац, М. 2001

Глинене светиљке из Касноантичке збирке Народног музеја у Београду (Summary: Ceramic Lamps from the Late Roman Collection of the National Museum in Belgrade), *Зборник Народног музеја* (Београд) 17/1: 213–227.

Глумац, М. 2009

Калупи са некрополе Губеревац–Гомилице (Summary: Molds from the Necropolis Guberevac–Gomilice), *Зборник Народног музеја* (Београд) 19/1: 221–232.

Goethert, K. 2007

Keramikproduktion in Trier, in: *Imperator Caesar Flavius*

Constantinus: Konstantin der Grosse, eds. A. Demandt, J. Engemann, Mainz am Rhein: Philipp von Zabern, 396–403.

Grabar, A. 1968

Christian Iconography: a Study of its Origins, Princeton: University Press.

Graf, D. F. 1998

Foederati on the Northern and Eastern Frontiers: a Comparative Analysis, in: *The Roman Frontier at the Lower Danube 4th–6th Centuries: the Second International Symposium (Muruighiol/Halmyris, 18–24 August 1996)*, ed. Mihail Zahariade, Studia Danubiana, Pars Romaniaae, Series Symposia 1, Bucharest: Edinf, 17–32.

Грбић, М. 1936

Архитектура у Басијани (Сремски Петровци) I, *Гласник историјског друштва у Новом Сагу* 9/1: 19–31.

Грбић, М. 1937

Архитектура у Басијани (Сремски Петровци) II, *Гласник историјског друштва у Новом Сагу* 10/1: 1–7.

Грбић, М. 1958

Одабрана ћрчка и римска илустрација у Народног музеју у Београду, Посебна издања 4, Београд: Археолошки институт.

Grenfell, B. P. and Hunt, A. S. 1898

The Oxyrhynchus Papyri, Part I, London: Kegan Paul, Trench & Tübner.

Grigg, R. 1977

Constantine the Great and the Cult Without Images, *Viator* 8: 1–32.

Guggisberg, M. (ed.) 2003

Der spätromische Silberschatz von Kaiseraugst: die neuen Funde, Augst: Römerstadt Augusta Raurica.

Gudea, N. 2001

Die Nordgrenze der römischen Provinz Obermoesien: Materialien zu ihrer Geschichte (86–275 n. Chr.), *Jahrbuch des Römisch–Germanischen Zentralmuseums Mainz* 48: 1–118.

Гушић, С. 1977

Објекат са мозаицима на Винуку, *Нишки зборник* 4: 91–96.

Гушић, С. 1993 а

Naissus; Гробница са фрескама; Каталог бр. 62, 63, у: *Римски царски љрадови и љпалаће у Србији*, прир. Д. Срејовић, Београд: Српска академија наука и уметности, 167–168, 177, 217–218.

Gušić, S. 1993 b

Naissus; Tomb with Frescoes; Catalogue nr. 62, 63, in: *Roman Imperial Towns and Palaces in Serbia*, ed. D. Srejić, Belgrade: Serbian Academy of Sciences and Arts, 167–168, 177, 217–218.

Даугова-Рушевљан, В. 1993 а

Каталог бр. 134, у: *Римски царски љрадови и љпалаће у Србији*, прир. Д. Срејовић, Београд: Српска академија наука и уметности, 328–329.

Dautova-Ruševljan, V. 1993 b

Catalogue nr. 134, in: *Roman Imperial Towns and Palaces in Serbia*, ed. D. Srejić, Belgrade: Serbian Academy of Sciences and Arts, 328–329.

Dautova-Ruševljan, V. 2007

Katalog I.13.33, in: *Imperator Caesar Flavius Constantinus: Konstantin der Grosse*, eds. A. Demandt, J. Engemann, Mainz am Rhein: Philipp von Zabern.

Dautova-Ruševljan, V.

i Vujović, M. 2011
Kasnoantički šlem iz Jarka = Late

Roman Helmet From Jarak,
Novi Sad: Muzej Vojvodine.

Delbrück, R. 1912

Antike Porträts, Bonn: A. Marcus
und E. Weber.

Delehaye, H. 1912

Saints de Thrace et de Mésie,
Analecta Bollandiana 31: 161–300.

Delehaye, H. 1933

Les Origines du culte des Martyrs,
Bruxelles: Société des Bollandistes.

Delmaire, R. 1988

Les largesses impériales et l'émission
d'argenterie du IVe au VIe siècle,
in: *Argenterie romaine et byzantine*,
ed. F. Baratte, Paris: De Boccard,
113–122.

Delmaire, R. 1989

Largesses sacrées et res privata:
l'aerarium impérial et son
administration du IVe au VIe siècle,
Rome: Ecole Française de Rome.

Demandt, A. and Engemann, J.
(eds.) 2007

Imperator Caesar Flavius Constantinus:
Konstantin der Grosse, Mainz am
Rhein: Philipp von Zabern.

Diaconu, Gh. 1970

La civilisation de Sintana-
Černiakhov de Roumanie, in: *I*
Miedzynarodowy kongres archeologii
słowiańskiej, Warszawa 14–18 IX
1965, III sekcja, Wrocław: Zakład
narodowy im. Ossolinskich,
159–163.

Димитров, Д. и Чичикова, М. 1986

Късноантичната гробница при
Силистра, София: Български
художник.

Димитријевић, Д. 1984

Сапаја, римско и средњековно
утврђење на острву код Старе

Паланке (Résumé: Sapaia,
Fortification romaine et médiévale
dans l'île près de Stara Palanka),
Сџаринар (н. с.) 33–34
(1982–1983), Београд: 29–65.

Donati, A. and Gentili, G. (eds.) 2005
Costantino il Grande: la civiltà antica
al bivio tra Occidente e Oriente,
Milano: Silvana Editoriale.

Dragojević-Josifovska, B. 1982

Scupi et la région de Kumanovo,
Inscriptions de la Mésie Supérieure
VI, Beograd: Centre d'études
épigraphiques et numismatiques
de la Faculté de Philosophie de
l'Université.

Дрча, С. 1993

Каталог бр. 80, 81, 99, 117, 152,
у: *Римски царски прагови и*
џалаџе у Србији, прир. Д.
Срејовић, Београд: Српска
академија наука и уметности,
247, 248, 289, 315, 341.

Дрча, С. 2004

Naissus, у: *Археолошко блага*
Ниша: од неолита до средњеј века
= *Archaeological Treasure of Niš:*
from the Neolithic to the Middle
Ages, Београд: Српска академија
наука и уметности, 49–58, 89–98,
155–161, 172, 179, 184, кат. бр. 73,
74, 100, 116, 127.

Drča, S. 2005

Catalogo nr. 42, in: *Costantino*
il Grande: la civiltà al bivio tra
Occidente e Oriente, ed. A. Donati,
G. Gentili, Milano: Silvana
Editoriale, 228.

Дрча, С. 2006

Медијана = Mediana, Ниш:
Народни музеј.

Drča, S. 2007

Katalog Nr. I.4.7, in: *Imperator*
Caesar Flavius Constantinus:

Konstantin der Grosse, eds. A.
Demandt, J. Engemann, Mainz
am Rhein: Philipp von Zabern.

Дрча, С., Милошевић, П.
и Поповић, П. 1983

Наусус – Сирмијум: обраба
метала (Summary: Naissus –
Sirmium: Metal Processing),
Ниш: Народни музеј.

Duval, N. 1973

Les palais impériaux de Milan
et d'Aquilée: réalité et mythe,
Antichità Altoadriatiche 4:
151–158

Duval, N. 1979

Sirmium "Ville impériale" ou
"Capitale"?, in: 26. *Corso di cultura*
sull'arte ravennate e bizantina,
Ravenna: Girasole, 53–90.

Duval, N. and Marin, E. 1994

Salona I: sculpture architecturale,
Collection de l'École française
de Rome 194, Rome: École
française de Rome, Split: Musée
archéologique de Split.

Duval, N. and Popović, V. 1977

Horrea et thermes auprès du
rempart Sud, Sirmium 7, Rome:
École française de Rome, Belgrade:
Institut archéologique de Belgrade.

Dumanov, B. 2005

The Encrusted Spatha from
Durostorum, *Studia Archaeologica*
Universitatis Serdicensis 4
(Stephanos archaeologicos in
honorem professoris Ludmili
Getov): 309–321.

Думанов, Б. 2010

"Вторият" меч от гробната
находка от Дуросторум,
Studia Archaeologica Universitatis
Serdicensis 5 (Stephanos
archaeologicos in honorem
Stefkae Angelova): 361–374.

Dušanić, M. 1976

Praepositus ripae legionis u natpisima opeka Prve Mezije, *Arheološki vestnik* 25: 273–275.

Душанић, М. 1995

Становништво фрушкогорске области, према епиграфским изворима (Summary: The Population of Fruška Gora based on Epigraphic Sources), у: *Фрушка гора у античко доба: прилози за ствару историју и археологију*, ур. Н. Тасић, Нови Сад: Матица српска, Београд: Археолошки институт.

Dušanić, S. 1968

Rimska vojska u istočnom Sremu (Summary: Roman Army in the Eastern Srem), *Zbornik Filozofskog fakulteta* 9/1: 87–108.

Dušanić, S. 1977 a

Iz istorije rimskog rudarstva u Gornjoj Meziji (Summary: Two Notes on Roman Mining in Moesia Superior), *Arheološki vestnik* 28: 163–179.

Dušanić, S. 1977 b

Epigrafske beleške (Summary: Two Epigraphical Notes), *Živa antika* 27: 179–190.

Dušanić, S. 1977 c

Mounted Cohorts in Moesia Superior, in: *Akten des XI Internationalen Limeskongresses, Székesfehérvár, Budapest: Akadémiai Kiadó*, 237–246.

Душанић, С. 1980

Организација римског рударства у Норичу, Панонији, Далмацији и Горњој Мезији, *Историјски гласник* 1–2: 7–55.

Душанић, С. 1991

Из историје касноантичког рударства у Шумадији (Summary: Notes on Late Roman Mining in

Šumadija), *Стиријар* (н. с.) 40–41 (1989–1990): 217–224.

Dušanić, S. 1996

The Frontier and the Hinterland: The Role of Scupi in Domitian's Wars on the Danube, in: *Roman Limes on the Middle and Lower Danube*, ed. P. Petrović, Cahiers des Portes de Fer, Monographies 2, Belgrade: Archaeological Institute, 41–51.

Dušanić, S. 2000

Army and Mining in Moesia Superior, in: *Kaiser, Heer und Gesellschaft in der Römischen Kaiserzeit: Gedenkschrift für Eric Birley*, eds. G. Alföldy, B. Dobson, and W. Eck, Stuttgart: F. Steiner, 343–363.

Dušanić, S. 2003

Diocletian's Visits to Quarries and Mines in the Danubian Provinces, in: *Die Archäologie und Geschichte der Region des Eisernen Tores zwischen 275–602 n. Chr.: Kolloquium in Drobeta–Turnu Severin (2.–5. November 2001)*, București: Rumänisch–jugoslawische Kommission für die Erforschung der Region des Eisernen Tores, 9–15.

Dušanić, S. 2010

Bassianae and its territory, in: *Selected Essays in Roman History and Epigraphy*, Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika, 818–859.

Elsner, J. 2006

Perspectives in Art, in: *The Cambridge Companion to the Age of Constantine*, ed. N. Lenski, Cambridge: Cambridge University Press, 255–77.

Elton, H. 2007

Military Forces in the Later Roman Empire, in: *The Cambridge History of Greek and Roman Warfare 2*,

Cambridge: Cambridge University Press, 270–309.

Живић, М. 2003

Felix Romuliana – 50 година остојења = Felix Romuliana – 50 Years of Solving, Зајечар: Народни музеј.

Živić, M. 2007

Katalog Nr. I.4.12, I.5.12, in: *Imperator Caesar Flavius Constantinus: Konstantin der Grosse*, eds. A. Demandt, J. Engemann, Mainz am Rhein: Philipp von Zabern.

Живић, М. 2010

Уметничка остварења у царској палати, у: *Felix Romuliana – Гамзиград*, ур. И. Поповић, Посебна издања 47, Београд: Археолошки институт, 107–140.

Živić, M. 2011

Artistic Achievements in the Imperial Palace, in: *Felix Romuliana – Gamzigrad*, ed. I. Popović, Belgrade: Institute of Archaeology, Institute for Theological Research, 107–139.

Zaninović, M. 1968

Burnum: castellum-municipium, *Diadora* 4: 119–129.

Zahariade, M. 1999

The Tetrarchic Building Inscriptions and the Lower Danubian Limes, in: *Atti XI Congresso Internazionale di Epigrafia Greca e Latina, Roma, 18–24. Settembre 1997*, Roma: Quasar, 553–561.

Zeiller, J. 1918

Les origines chrétiennes des provinces danubiennes de l'Empire romain, Paris: De Boccard.

Zotović, Lj. 1961

Izveštaj sa iskopavanja kasnoantičke nekropole u Nišu, u: *Limes u Jugoslaviji* 1, Beograd: Savez

archeoloških društava Jugoslavije, 171–175.

Zotović, Lj. 1962

Jagodin mala, Niš: kasnoantička nekropola, *Arheološki pregled* 4: 230–233.

Зотовић, Љ. 1968

Некрополе спаљених покојника на територији Горње Мезије, *Лесковачки зборник* 8: 19–30.

Зотовић, Љ. 1969

Бољетин – Градац на Лепени = Boljetin – Gradac sur la rivière Lerena, у: *Сџаре Кулџуре у Ђердају = Anciennes cultures du Djerdap*, Београд: Српска академија наука и уметности, 104–113.

Зотовић, Љ. 1973 а

Митраизам на њлу Јуџославије (Résumé: Le Mithraïsme sur le territoire de la Yougoslavie), Београд: Археолошки институт.

Zotović, Lj. 1973 b

Viminacium, *Arheološki pregled* 15: 47–50.

Zotović, Lj. 1975

Niš – lokacija autobuske stanice, *Arheološki pregled* 17: 73–77.

Зотовић, Љ. 1984

Бољетин (Smogna), римски и рановизантијски логор (Résumé: Boljetin (Smorna), camp romain et paleobyzantin), *Сџаринар* (н. с.) 33–34 (1982–1983): 211–225.

Zotović, Lj. 1994

Die gepidische Nekropole bei Viminacium, *Сџаринар* (н. с.) 43–44 (1992–1993): 183–190.

Zotović, Lj. 1999

The Cult of Lunar Goddess or the Cult of Danubian Horseman, *Сџаринар* (н. с.) 49 (1998): 63–75.

Зотовић, Љ. 2001

Оловне иконе са територије Виминацијума (Summary: Lead Icons from Viminacium), у: *Vestigatio Vetustatis: Александрини Цермановић-Кузмановић од Њријаџеља, сарадника и ученика*, Центар за археолошка истраживања, књ. 20, Београд: Филозофски факултет Универзитета у Београду, Центар за археолошка истраживања, 167–179.

Зотовић, Љ. и Јордовић, Ч. 1990

Viminacium 1: некројола Више ѓробаља, Београд: Археолошки институт.

Zotović, Lj. i Petrović, N. 1960

Niš – kasnoantička nekropola, *Arheološki pregled* 2: 130–133.

Зотовић, Љ. и

Петровић-Спремо, Н. 1968

Некројола: водич, Ниш: Народни музеј.

Zotović, Lj., Petrović, N.

i Petrović, P. 1967

Niš, Jagodin mala: kasnoantička nekropola, *Arheološki pregled* 9: 115–116.

Zotović, R. 1994

A Relief of Silvan and Some Aspects of His Cult, *Сџаринар* (н. с.) 43–44 (1992–1993): 177–181.

Zotović, R. 2006

Late Roman Bricks with Inscriptions from Boljetin (Smorna), Serbia, *Archäologisches Korrespondenzblatt* 36: 549–557.

Иванишевић, В. 2009

Некројоле из ејохе Сеобе народа у Синџидунуму = Necropolises from the Migration Period in Singidunum, Београд: ЈП Београдска тврђава.

Иванишевић, В.

и Бугарски, И. 2012 а

Примена LiDAR технологије у анализи топографије Маргума/Мораве и Кулича (Summary: Application of LiDAR Technology in Analyses of the Topography of Margum/Morava and Kulič), *Сџаринар* (н. с.) 62: 239–255.

Иванишевић, В.

и Бугарски, И. 2012 б

Пограничје Римској империји и варваров: система оборони Империји од Куција до Ледераты, у: *Лесная и лесостепная зоны восточной Европы в эпохи римских влияний и великојо переселения народов*, Конференција 3, Тула: Гос. военно-исторический и природный музей-заповедник „Куликово поле“, 482–511.

Ivanišević, V. and Kazanski, M. 2002

Le necropole de l'époque des grandes migrations à Singidunum, *Singidunum* 3: 101–159.

Ivanišević, V. and Kazanski, M. 2009

Nouvele nécropole des Grandes migrations de Singidunum (Резиме: Нова некројола сеобе народа из Синџидунума), *Сџаринар* (н. с.) 57 (2007): 117–139.

Ivanišević, V., Kazanski, M.

and Mastykova A. 2006

Les nécropolis de Viminacium á l'époque des Grandes Migrations, Centre de recherche d'histoire et civilisation de Byzance, Monographies 22, Paris: Association des amis du Centre d'histoire et civilisation de Byzance.

Ivanišević, V. i

Nikolić-Đorđević, S. 1997

Novi tragovi antičkih fortifikacija u Singidunumu: lokalitet Knez Mihailova 30 (Summary: New

Traces of Roman Fortification in Singidunum: 30 Knez Mihailova Street), *Singidunum* 1: 65–150.

Иванов, Т. 1972

Търговски връзки из Сирмиум с Тракия по време децениалната на император Лицинии, *Известия на Български археологически институт* 23: 225–230.

Иванов, Т. 1980

Абритус: римски кастел и рановизантийски трад в Долна Мизия, София: Изделство на Българската академия на науките.

Iványi, D. 1935

Die pannonischen Lampen: ein typologisch-chronologische Übersicht, Dissertationes Pannonicae 2/2, Budapest: Ex Instituto Numismatico et Archaeologico Universitaties de Petro Pázmány.

Илић, О. 2006

Early Christian Baptisteries in Northern Illyricum (Резиме: Ранохришћанске крстионице у Северном Илирику), *Сѝаринар* (н. с.) 56: 223–244.

Ионић, И. 1966

Contribution à la connaissance de la civilisation de Sintana-de Mures-Tschernakhov sur le territoire de la Roumanie, *Arheologia Moldovei* 4: 189–277.

Исаас, В. 1988

The Meaning of the Terms *Limes* and *Limitanei*, *Journal of Roman Studies* 78: 125–147.

Јанковић, Ђ. 1981

Подунавски гео области Аквиса у VI и њочейком VII века (Résumé: La partie danubienne de la région d'Aquis au VIe et au début du VIIe siècle), Грађа 5, Београд: Археолошки институт.

Јанковић, М. 1997

Каталог бр. 578, у: *Античка бронза Синидунума = Antique Bronze from Singidunum*, прир. С. Крунић, Каталог изложбе 49, Београд: Музеј града.

Јанковић, М. (прир.) 2000

Крстѝ над ушћем: две хиљаде година хришћансћива у Београду, Београд: Музеј града Београда.

Janković-Mihaldžić, D. 2008 a

Pojedinačni nalazi rimskog novca na Medijani (Summary: Single Finds of Roman Coins from Mediana), *Naissus* 1: 25–73.

Janković-Mihaldžić, D. 2008 b

Skupni nalaz rimskog bronzanog novca iz Medijane (Summary: Group Find of Roman Coins from Mediana), *Naissus* 1: 75–95.

Jarak, M. 2011

Ranohrišћanski muћenici Panonije (Summary: Early Christian Martyrs of Pannonia), у: *1700 godina svetih Srijemskih muћenika: zbornik radova s међunarodnog simpozija o 1700. obljetnici Sirmijsko-panonskih muћenika (304–2004)*, прир. D. Damjanović, Ѓakovo: Katoliћki bogoslovni fakultet u Ѓakovu, 51–70.

Jasanović, D. 1981

Medijana, жељезничка stanica Ѓele kula: kasnoantiћka nekropola, *Arheološki pregled* 23 (1980): 97–98.

Јевремовић, Н. 1987

Керамика јужног и западног бедема локалитета Диана – Караташ, *Ђердајске свеске = Cahiers des Portes de Fer* 4: 49–70.

Јеличић, Б. 1959

Бронзани жишци у Народној музеју (Résumé: Lumignons de bronze au Musée National de

Beograd), *Зборник радова Народној музеја* (Београд) 2: 73–82.

Jelićić, B. 1969

Katalog br. 150, 151, у: *Antiћka bronza u Jugoslaviji = Greek, Roman and Early-Christian Bronzes in Yugoslavia*, Lj. B. Popović, Ѓ. Mano-Zisi, M. Veliћković, B. Jelićić, Београд: Narodni muzej.

Јермић, Г. 2006

Мозаици Медијане: нека разматрања (Summary: Mosaics of Mediana: a Study), у: *Ниш и Византија: зборник радова* 4, ур. М. Ракоција, Ниш: Град Ниш, ИГП „Просвета“, 145–158.

Јермић, Г. 2007

Мозаици грађевине са октогоном из античког Наиса (Summary: Mosaics of the Structure with Octagon, from the Ancient Naissus), у: *Ниш и Византија: зборник радова* 5, ур. М. Ракоција, Ниш: Град Ниш, ИГП „Просвета“, 87–97.

Jeremić, G. 2009

Saldum: Roman and Early Byzantine Fortification, Cahier de Port de Fer, Monographies 6, Belgrade: Institute of Archaeology.

Јермић, Г. 2011

Представе ловачких паса (canes venatici) на мозаицима Гамзиграда – Romuliana (Summary: Representations of Hunting Dogs (canes venatici) in Mosaics of Gamzigrad – Romuliana), *Зборник Народној музеја* (Београд) 20/1: 291–304.

Јермић, М. 1988

Castellum aquae античке Медијане (Résumé: Castellum aquae de Mediana antique), *Сѝаринар* (н. с.) 39: 61–84.

Јерemiћ, М. 1993 а

Каталог бр. 34, у: *Римски царски градови и палате у Србији*, прир. Д. Срејовић, Београд: Српска академија наука и уметности, 196.

Jeremić, M. 1993 b

Catalogue nr. 34, in: *Roman Imperial Towns and Palaces in Serbia*, ed. D. Srejiović, Belgrade: Serbian Academy of Sciences and Arts, 196.

Јерemiћ, М. 2003

Сирмијумски тетрапилон (Summary: The Tetracylon of Sirmium), у: *Раг Драјослава Срејовића на истраживању античке археологије, Крагујевац 31. октобар – 2. новембар 2002*, Меморијал Драгослава Срејовића: зборник радова 2, Крагујевац: Центар за научна истраживања Српске академије наука и уметности и Универзитета у Крагујевцу, 137–145.

Jeremić, M. 2004

L'hippodrome de Sirmium à la lumière de nouvelles recherches, in: *Studiola in honorem Noël Duval*, eds. C. Balmelle, P. Chevalier and G. Ripoll, Mélanges d'Antiquité Tardive 5, Turnhout: L'Association pour Antiquité Tardive, 11–15.

Jeremić, M. 2005

Main Urban Communication in Sirmium, in: *Römische Städte und Festungen an der Donau: Akten der regionalen konferenz, Beograd 16–19 Oktober 2003*, ed. M. Mirković, Beograd: Filozofski fakultet, 90–96.

Jeremić, M. 2006

Adolf Hüttek et les premières fouilles archéologiques à Sirmium (Резиме: Адолф Хитрек и прва археолошка ископавања Сирмијума), *Сџаринар* (н. с.) 55 (2005): 115–132.

Јерemiћ, М. 2008

Техника *champlevé* на клесаном архитектонском декору Сирмијума IV века (Summary: The Chamlevé Technique on the Sirmium Stone Architectural Decoration), у: *Драјослав Срејовић и уметности*, ур. В. Јовић, Меморијал Драгослава Срејовића: зборник радова 3, Крагујевац: Центар за научна истраживања Српске академије наука и уметности и Универзитета у Крагујевцу, 135–149.

Jeremić, M. 2009

The Sirmium Imperial Palace Complex, in Light of the Recent Archaeological Investigations, in: *Diocletian, Tetrarchy and Diocletian's Palace on the 1700th Anniversary of Existence: International Conference, Split, September 2005*, eds. N. Cambi, J. Belamarić and T. Marasović, Split: Književni krug, 471–499.

Јерemiћ, М. и Поповић, И. 2004

Археолошка истраживања Сирмијума у Сремској Митровици на локалитетима 79 и 85 (у периоду од 2000. до 2003. године), *Сџаринар* (н. с.) 53–54 (2003–2004): 281–288.

Jefferson, L. M. 2008

The Image of Christ: the Miracle Worker in Early Christian Art, Dissertation, Final Version.pdf.<http://etd.library.vanderbilt.edu/ETD-db/available/etd-09052008-145010/unrestricted/03>

Јовановић, А. 1975

Неки аспекти проблема скупног налаза скулптура са Медијане код Ниша (Résumé: Certain aspects du problème de la trouvaille collective de sculptures à Mediana près de Naissus), *Сџаринар* (н. с.) 24–25 (1973–1974): 56–65.

Јовановић, А. 1976

Земљане светиљке из античке збирке Народног музеја у Нишу, *Нишки зборник* 2: 61–82.

Јовановић, А. 1978

Nakit u rimskoj Dardaniji (Summary: Jewelry in the Roman Dardania), Beograd: Savez arheoloških društava Jugoslavije.

Јовановић, А. 1980

Прилог проучавању скулптура са Медијане (Zusammenfassung: Ein Beitrag zur Erforschung des Problems der in Mediana bei Niš entdeckten Skulpturen), *Нишки зборник* 9: 53–60.

Јовановић, А. 1994

A contribution to studies of the Late Roman Culture in Serbia, in: *The Age of Tetrachs*, ed. D. Srejiović, Belgrade: Serbian Academy of Sciences and Arts, 159–165.

Јовановић, А. 1996

The problems of the location of Lederata, in: *Roman Limes on the Middle and Lower Danube*, ed. P. Petrović, Cahiers des Portes de Fer, Monographies 2, Belgrade: Archaeological Institute, 69–72.

Јовановић, А. 2003

Archaeological Notes of the Fortifications from Pannonia Secunda, in: *Römische Städte und Festungen an der Donau: Akten der regionalen Konferenz, Beograd 16–19 Oktober 2003*, ed. M. Mirković, Beograd: Filozofski fakultet, 83–86.

Јовановић, А. 2006

Гло Србије – завичај римских царева = Serbia: Homeland of the Roman Emperors, Београд: Принцип Бонарт Прес.

- Јовановић, А. и Лаловић, А. 1993**
Остава солида из Гамзиграда (Ромулиана) (Summary: A Hoard of Coins from Gamzigrad – Romuliana), *Нумизмаџичар* 16: 61–78.
- Jovanović, A. and Lalović, A. 1994**
Hoard of Gold Coins Discovered Next to the Foundation of Mausoleum I, in: *Imperial Mausolea and Consecration Memorials in Felix Romuliana (Gamzigrad, East Serbia)*, D. Srejić and Č. Vasić, Belgrade: Centre for Archaeological Research, Faculty of Philosophy, 182–186.
- Jones, A. H. M. 1954.**
The Date and Value of the Verona List, *Journal of Roman Studies* 44: 21–29.
- Jones, A. H. M. 1973**
The Later Roman Empire 284–602: a Social, Economic and Administrative Survey, Vol. II, Oxford: Basil Blackwell.
- Jones, A. H. M., Martindale J. R. and Morris, J. 1971**
The Prosopography of the Later Roman Empire, Vol. I: A.D. 260–395, Cambridge: University Press.
- Јордовић, Ч. 1995**
Грнчарски и цигларски центар у Виминацијуму (Résumé: Centre artisanal de fabrication de la poterie et des briques), *Саопштијења* 26 (1994): 95–106.
- Johnoson, A. 1983**
Roman Forts of the 1st and 2nd Centuries AD in Britain and the German Provinces, New York: St Martin's Press.
- Јурукова, Ј. 1973**
Сребърни слитци са съд од Констанций II (Résumé: Lingots en argent et une phiale en argent de Constance II), *Археолоџия* 16/4: 50–57.
- Kádár, Z. 1960**
Data Illustrating the Problems of the Late Roman Silver Vessels in the Danube Region, *Folia Archaeologica* 12: 133–143.
- Kanitz, F. 1892**
Römische Studien in Serbien: der Donau-Grenzwahl, das Strassennetz, die Städte, Castelle, Denkmale, Thermen und Bergwerke zur Römerzeit im Königreiche Serbien, Denkschriften der Kaiserl. Akad. Wiss., Phil.-hist. Classe 41, 2, Wien: E. Tempsky.
- Каниц, Ф. 1987**
Србија, земља и сџановништџво: од римској доба до краја XIX века, књ. 1, Београд: Српска књижевна задруга.
- Kellner, H. J. 1979**
Eine "Kaiserfibel" des Maxentius, *Archäologisches Korrespondenzblatt* 9: 209–211.
- Kienast, D. 2004**
Römische Kaisertabelle: Grundzüge einer römischen Kaiserchronologie, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Kienast D. 2010**
Römische Kaisertabelle: Grundzüge einer römischen Kaiserchronologie, 4. Auflage, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Kiss, Zs. 1984**
Études sur le portrait impérial romain en Égypte, Warszawa: Editions scientifiques de Pologne.
- Kitzinger, E. 1960**
A Marble Relief of the Theodosian Period, *Dumbarton Oaks Papers* 14: 19–42.
- Klauser, Th. 1966**
Studien zur Entstehungsgeschichte der christlichen Kunst VIII, *Jahrbuch für Antike und Christentum* 8–9 (1965–1966): 126–170.
- Kovács, P. 2005**
Tituli Romani in Hungaria Reperti. Supplementum, Budapest: Enciklopédia Kiadó, Bonn: Habelt.
- Коеп, Л. 1958**
Die Konsekrations Münzen Kaiser Konstantins und ihre religionspolitische Bedeutung, *Jahrbuch für Antike und Christentum* 1: 94–105.
- Kolarik, R. 1994**
Tetrarchic Mosaics of the Balkans, in: *La mosaïques gréco-romaine, 4: Trèves, 8–4 août 1984*, éd. par J.-P. Darmon et A. Rebourg, Paris: Association internationale pour l'étude de la mosaïque antique, 171–183.
- Kolarik, R. 2006**
Late Antique Floor Mosaics in the Balkans, у: *Ниш и Византиџија: зборник радова* 4, ур. М. Ракоџија, Ниш: Град Ниш, ИГП „Просвета“, 159–178.
- Кондић, В. 1967**
Непознати златни медаљон Валентинијана I (Résumé: Un médaillon inédit en or de Valentinien Ier), *Сџаринар* (н. с.) 17 (1966): 45–52.
- Кондић, В. 1968**
Налаз римских златника код Ушћа близу Обреновца (Résumé: Une trouvaille de monnaies en or romaines à Ušće près d'Obrenovac), *Сџаринар* (н. с.) 18 (1967): 207–212.
- Kondić, V. 1969**
Beogradski nalaz denara i antoninijana: Septimije Sever –

Valerijan, Posebno izdanje, Beograd: Muzej grada.

Кондић, В. 1971

Cantabaza, Smorna, Campsa (Résumé), *Сџаринар* (н. с.) 22: 53–58.

Kondić, V. 1972

Bronze Portrait of the Emperor Macrinus, Found at Boleč Near Belgrade, *Archaeologia Iugoslavica* 13: 51–59.

Кондић, В. (ур.) 1978

Археолошко блајо Ђердаја = *The Iron Gate Archaeological Treasure*, Београд: Народни музеј.

Кондић, В. 1983

Налаз денара из утврђења Равна (Summary: A Finding of Denarii at the Fortress of Ravna), *Нумизматичар* 6: 51–76.

Кондић, В. 1984 а

Равна (Campsa), римско и рановизантијско утврђење (Résumé: Ravna (Campsa), fortification romaine et paléobyzantine), *Сџаринар* (н. с.) 33–34 (1982–1983): 233–253.

Kondić, V. 1984 b

Les formes des fortifications protobyzantines dans la région des Portes de Fer, in: *Villes et Peuplement dans l'Illyricum protobyzantin: Actes de colloque organisé par l'École française de Rome*, Rome: École française de Rome, 131–161.

Kondić, V. 1994

Transdiana, *Сџаринар* (н. с.) 43–44 (1992–1993): 49–52.

Kondić, V. i Zotović, Lj. 1974

Viminacium – rezultati arheoloških istraživanja u 1974. god., *Arheološki pregled* 16: 94–97.

Кондић, В. и Поповић, В. 1977

Царичин Град: утврђено насеље у византијском Илирику (Résumé: Caričin Grad: site fortifié dans l'Illyricum Byzantin), Београд: Српска академија наука и уметности.

Кондић, Ј. 1992

Касноантичко стакло из некрополе код цркве Св. Николе, Куршумлија (Summary: Late Antic Glass from the Necropolis by the Church St. Nikola, Kuršumljija), *Зборник Народној музеја* (Београд) 14/1: 401–415.

Кондић, Ј. 1993 а

Каталог бр. 107, 131–133, 144, 145, у: *Римски царски градови и палате у Србији*, прир. Д. Срејовић, Београд: Српска академија наука и уметности, 326, 327, 335, 337.

Kondić, J. 1993 b

Catalogue nr. 107, 131–133, 144, 145, in: *Roman Imperial Towns and Palaces in Serbia*, ed. D. Srejević, Belgrade: Serbian Academy of Sciences and Arts, 326, 327, 335, 337.

Кондић, Ј. 1994

Касноантичко сребро = Late Roman Silver; Каталог бр. 265–276, 284, 293, 295, 316, 319–321, 322, 324, у: *Античко сребро у Србији = Antique Silver from Serbia*, ур. И. Поповић, Београд: Народни музеј, 55–67, 117–128, 318, 324–329, 334, 337, 347–351.

Kondić, J. 2005

Catalogo nr. 41, 115, 175, in: *Costantino il Grande: la civiltà al bivio tra Occidente e Oriente*, eds. A. Donati, G. Gentili, Milano: Silvana Editoriale, 228, 277, 312.

Kondić, J. 2007

Katalog Nr. I.7.16, I.7.33, I.8.3, I.11.20, I.11.33, II.4.64, in: *Imperator*

Caesar Flavius Constantinus: Constantin der Grosse, eds. A. Demandt, J. Engemann, Mainz am Rhein: Philipp von Zabern.

Кораћ, М. 1995

The Paintings in the Late Classical Tombs in Viminacium, in: *The Age of Tetrarchs*, ed. D. Srejević, Belgrade: Serbian Academy of Sciences and Arts, 169–183.

Кораћ, М. 2007

Сликариство Виминацијума = Die Malkunst Viminaciums = The Paintings of Viminacium, Београд: Центар за нове технологије – Viminacium.

Кораћ, М., Pavlović, R. i

Mrđić, N. 2006

Viminacium: daljinska detekcija i GIS (Summary: Viminacium: Remote Sensing and GIS), *Arheologija i prirodne nauke* 1: 21–36.

Kötzsche-Breitenbruch, L. 1982

Zur Darstellung der Himmelfahrt Constantins des Grossen, in: *Jenseitsvorstellungen in Antike und Christentum: Gedenkschrift für Alfred Stüber*, Münster: Aschendorff, 215–224.

Крстић, Д. 1980

Обала–Корбово: извештај о сондажним ископавањима у 1980. години = Obala – Korbovo: fouilles de sondage de 1980, *Ђердајске свеске = Cahiers des Portes de Fer* 2: 101–107.

Крунић, С. (прир.) 1997

Античка бронза Сингидунума = Antique Bronze from Singidunum, Каталог изложбе 49, Београд: Музеј града Београда.

Krunić, S. 2005

Pregled antičkih svetiljki Singidunuma (Summary: Roman

Lamps from Singidunum),
Singidunum 4: 45–104.

Крунић, С. 2011

Античке светилке из Музеја града Београда и начини илуминације у Сингидунуму од I до њоћейка V века (Summary: Chronological and Final Discussion about the Finds from Singidunum), Београд: Музеј града Београда.

Кузманов, Г. 1992

Антички лампи: колекција на Национални археолошки музеј (Zusammenfassung: Antike Lampen: Sammlung des Nationalen archäologischen Museums), Софија: Българска академия на науките.

Lavan, L. 1999

The Residences of Late Antique Governors: a Gazetteer,
Antiquité Tardive 7: 135–164.

Lavin, I. 1962

The House of the Lord: Aspects of the Role of Palace Triclinia in the Architecture of Late Antiquity and the Early Middle Age,
The Art Bulletin 44: 1–27.

Lavin, I. 1967

The Ceiling Frescoes in Trier and Illusionism in Constantinian Painting,
Dumbarton Oaks Papers 21: 99–113.

Лаловић, А. 1993 а

Каталог бр. 48, 50–53, у:
Римски царски градови и палате, прир. Д. Срејовић, Београд: Српска академија наука и уметности, 204–208.

Lalović, A. 1993 b

Catalogue nr. 48, 50–53, in:
Roman Imperial Towns and Palaces in Serbia, ed. D. Srejić, Belgrade: Serbian Academy of Sciences and Arts, 204–208.

Лаловић, А. 2001

Скулптура Аријадне из Ромулиане (Summary: A Sculpture of Ariadne from Romuliana),
Vestigatio vetustatis: Александрини Цермановић-Кузмановић од Ђријашеља, сарадника и ученика, Центар за археолошка истраживања, књ. 20, Београд: Филозофски факултет Универзитета у Београду, 239–243.

Lee, A. D. 2006

Traditional Religions,
in: *The Cambridge Companion to The Age of Constantine*, ed. N. Lenski, Cambridge: University Press, 159–182.

Lenkei, M. 1955

Három későrómai un. moesiai ezüsttál a Nemzeti Múzeumban (Summary: Three Silver Dishes from Moesia in the Hungarian National Museum), *Folia Archaeologica* 7: 97–109, 238–239.

Lenski, N. 2006

The Reign of Constantine,
in: *The Cambridge Companion to The Age of Constantine*, ed. N. Lenski, Cambridge: University Press, 59–90.

L'Orange, H. P. 1933

Studien zur Geschichte des spätantiken Porträts, Oslo: H. Aschehoug.

L'Orange, H. P. 1947

Apotheosis in Ancient Portraiture, Instituttet for Sammenlignende Kulturforskning Serie B, 44, Oslo: Aschehoug.

Maksimović, M. 2002

Некропола на Медјјани (Summary: Necropolises of Mediana), *Зборник Народној музеја* (Ниш) 11: 31–65.

Mango, C. 1990

Constantine's Mausoleum and the Translation of Relics,
Byzantinische Zeitschrift 83: 51–62.

Мано-Зиси, Ђ. 1958

Римски скиптар из Маргума, (Résumé: Un sceptre romain de Margum), *Зборник радова Народној музеја* (Београд) 1: 51–61.

Мано-Зиси, Ђ. 1959

Пролегомена уз проблеме касноантичког мозаика у Илирикуму (Résumé: Mosaïques de l'Époque du Bas-Empire en Illyricum), *Зборник радова Народној музеја* (Београд) 2 (1958–1959): 83–103.

Мано-Zissi, Dj. 1965

La question des différentes écoles de mosaïque gréco romain de Yougoslavie et essai d' une esquisse de leur évolution,
in: *La mosaïques gréco-romaine: Colloque international, 29 Août – 3 Septembre 1963*, Paris: Centre national de la recherche scientifique, 287–295.

Мано-Zisi, Ђ. 1982

Antika, Umetnost na tlu Jugoslavije, Beograd: Jugoslavija, Zagreb: Spektar, Mostar: Prva književna komuna.

Мано-Зиси, Ђ.

и Јовановић, Д. 1952

Археолошко испитивање Нишке тврђаве и Јагодин Мале у Нишу,
Гласник Српске академије наука 4/2: 365–367.

Мано-Зиси, Ђ., Марић, Р.

и Гарашанин, М. 1950

Ископавања на Орашју: претходни извештај о радовима у 1947 години, *Стираринар* (н. с.) 1: 143–167.

- Marijanski-Manojlović, M. 1987**
Rimska nekropola kod Beške u Sremu (Summary: Roman Necropolis at Beška in Srem), Posebna izdanja 8, Novi Sad: Vojvođanski muzej.
- Марић, Р. 1951**
Ископавања на Орашју – претходни извештај о радовима у 1948. и 1949, *Сџаринар* (н. с.) 2: 113–132.
- Марјановић-Вујовић, Г. 1987**
Pontes – Трајанов мост, средњовековна остава В = Pontes – Pont de Trajan, le dépôt medieval В, *Ђердајске свеске* = *Cahiers des Portes de Fer* 4: 135–142.
- Μαρκής, Ε. 2006**
Η νεκρόπολη της Θεσσαλονίκης στους Υστερορωμαϊκούς και Παλαιοχριστιανικούς χρόνους, Αθήνα: Υπουργείο πολιτισμού, Ταμείο αρχαιολογικών πόρων και απαλλοτριώσεων.
- Marsilius, A. F. 1726**
Danubius Pannonico-Mysicus, observationibus geographicis, astronomicis, hydrographicis, historicis, physicis perlustratu, Hague: Comitum, apud P. Gosse, R. C. Alberts, P. de Hondt.
- Martin, M. 1981**
Rötermuseum und Römerhaus Augst, Augst: Rötermuseum Augst.
- Martin, M. 2002**
CONSTANTINO FIDEM und CONSTANT (I) FIDES: Goldene Treueringe für Constantinus I und seinen Vater Constantius Chlorus, in: *Neue Forschungen zur römischen Besiedlung zwischen Oberrhein und Enns*, eds. L. Wamser, B. Steidl, Schriftenreihe der Archäologischen Staatssammlung 3, Remshalden, Grunbach: Bernhard Albert Greiner, 253–265.
- Martiniani-Reber, M. (ed.) 2011**
Antiquités paélochrétiens et byzantine: collections du Musée d'art et d'histoire – Genève, Genève: Musée d'art et d'histoire, Milan: 5 Continents.
- Mackensen, M. 1980**
Spätantike nordafrikanische Lampenmodel und Lampen, in: *Zur spätantiken Keramik aus Nordafrika*, *Rei Cretaria Romanae Fautores Acta, Supplementa* 5, August Kaiseraugst: RCRF, 51–70.
- Mac Mullen, R. 1964**
Some Pictures in Ammianus Marcellinus, *The Art Bulletin* 46, New York: 435–455.
- Menzel, H. 1954**
Antike Lampen in Römisch-germanischen Zentralmuseum zu Mainz, Mainz: Philipp von Zabern.
- Migotti, B. 1997**
Evidence for Christianity in Roman Southern Pannonia (Northern Croatia): a Catalogue of Finds and Sites, British Archaeological Report International Series 684, Oxford: Archaeopress.
- Miks, C. 2007**
Studien zur römischen Schwertbewaffnung in der Kaiserzeit, 1–2, Rahden/Westf.: Leidorf.
- Miks, C. 2008**
Vom Prunkstück zum Altmetall: ein Depot spätrömischer Helmteile aus Koblenz: Begleitbuch zur Ausstellung im Römisch-Germanischen Zentralmuseum, Mainz: Römisch-Germanisches Zentralmuseum.
- Миљин, М. 2000**
Прилози проучавању хришћанства у Сирмијуму (Summary: Contributions to Knowledge of Christianity in Sirmium), *Сџаринар* (н. с.) 50: 253–259.
- Milinković, M. 2002**
Die byzantinische Höhenanlage auf der Jelica in Serbien: ein Beispiel aus dem nördlichen Illyricum des 6. Jh., *Сџаринар* (н. с.) 51 (2001): 71–133.
- Milinković, M. 2008**
Die spätantik-frühbyzantinischen befestigten Höhenanlagen in Serbien, in: *Höhensiedlungen zwischen Antike und Mittelalter von den Ardennen bis zur Adria*, eds. H. Steuer, V. Bierbrauer, Ergänzungsbände zum Reallexicon der germanischen Altertumskunde, Band 58, Berlin: De Gruyter, 533–557.
- Milošević, A. 1971**
Roman Brick Stamps from Sirmium (Резиме: Римски печати на опекама из Сирмијума), in: *Sirmium 1*, ed. V. Popović, Beograd: The Archaeological Institute, 95–118.
- Milošević, G. 1996**
Archaeological park “Mediana” by Niš (Naissus), in: *XIII Congress International Union of Prehistoric and Protohistoric Sciences, Colloquium XXXVI Archaeological Parks*, eds. G. B. Montanati and S. Narayan, Forlì: A.B.A.C.O., 59–68.
- Milošević, G. 2002**
New data on the topography of Viminacium, in: *The Roman and Late Roman City: the International Conference, Veliko Turnovo, 26–30 July 2000*, Sofia: Bulgarian Academy of Science, Archaeological Institute with Museum: 151–158.
- Милошевић, Г. 2004 а**
Мартиријум и гробљанска базилика у Јагодин мали у Нишу,

у: *Ниш и Византија: зборник радова* 2, ур. М. Ракоција, Ниш: Град Ниш, ИГП „Просвета“, 121–140.

Milošević, G. 2004 b

Structure with Crypt and Masonry Tomb at Karataš near Kladovo, in: *Studia Historica et Archaeologica in Honorem magistrate Doina Benea*, eds. M. Cringuas, S. Regep-Vlascici, A. Stefanescu, Temișoara: Universitatea de Vest din Temișoara, Centrul de Studii de istorie și Arheologie “Constantin Daicoviciu”, 261–274.

Милошевић, Г. 2005

„Италијански план“ Ниша из 1719. године као повод за реконструкцију изгледа античког и средњовековног града (Summary: The “Italian Plan” of Niš from 1719 as the Motive for Reconstructing the Outlook of the Medieval and Ancient Town), у: *Ниш и Византија: зборник радова* 3, ур. М. Ракоција, Ниш: Град Ниш, ИГП „Просвета“, 149–162.

Milošević, G. 2006

Late Roman Martyrium and Basilica at the Necropolis in Niš (Naissus), in: *Рънохристиянски мъченици и реликвији и тяхното почитане на Изток и Запад = Early Christian Martyrs and Relics and their Veneration in East and West*, ред. А. Минчев, В. Йотов, Acta Musei Varnaensis 4, Варна: Регионален исторически Музей, 176–183.

Milošević, G. 2007

Typology of Early Christians Churches on the Lower Danube Between Singidunum and Durustorum, in: *The Lower Danube in antiquity (VI C BC – VI C AD): International Archaeological Conference Bulgaria – Tutrakan*

6–7.10. 2005, ed. L. F. Vagalinski, Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, National Institute of Archaeology and Museum, Tutrakan: History Museum, 321–328.

Milošević, G. 2009

Funerary Sculpture from the Brestovik Tomb, in: *Les ateliers de sculpture régionales: techniques, styles et iconographie: Actes du Xe Colloque international sur l'art provincial romain*, eds. V. Gaggadis-Robin, A. Hermary, M. Reddé, C. Sintès, Arles: Musée départemental Arles Antiques, Aix-en-Provence: Centre Camille Julian, 741–751.

Milošević G. 2011

A Residential Complex at Mediana: the Architectural Perspective, in: *Bruckneudorf und Gamzigrad: spätantike Paläste und Grossvillen im Donau-Balkan-Raum*, eds. G. v. Bülow, H. Zabelhicky, Bonn: Habelt, 167–176.

Milošević, G., Peters, D. and Wendling, H. 2011

Geophysical Survey at Late Roman Mediana, *Сѝаринар* (н. с.) 61: 275–284.

Milošević, P. 1973

Fourth Century Tombs from Čalma near Sremska Mitrovica (Резиме: Гробнице IV века из Чалме код Сремске Митровице), in: *Sirmium 3*, eds. V. Popović, E. Ochenschlager, Beograd: The Archaeological Institute, New York: Denison University, The City University, 85–96.

Милошевић, П. 1984 а

Сип, касноантичко утврђење (Résumé: Sip, fortification antique tardive), *Сѝаринар* (н. с.) 33–34 (1982–1983): 357–362.

Милошевић, П. 1984 б

Косовица код Сипа, римски мост (Résumé: Kosovica près de Sip, pont romain), *Сѝаринар* (н. с.) 33–34 (1982–1983): 363–364.

Милошевић, П. 2001

Археологија и историја Сирмијума (Summary: Archaeology and History of Sirmium), Нови Сад: Матица српска.

Минић, Д. 1984 а

Манастир, Госпођин Вир, античко и средњовековно налазиште (Résumé: Gospodjin Vir, site antique et médiéval), *Сѝаринар* (н. с.) 33–34 (1982–1983): 147–149.

Минић, Д. 1984 б

Манастир – праисторијско, античко и средњовековно налазиште (Résumé: Manastir, site préhistorique, antique et médiéval), *Сѝаринар* (н. с.) 33–34 (1982–1983): 154–157.

Минић, Д. 1984 с

Песача, античко утврђење и средњовековна некропола (Résumé: Pesača, fortification antique et nécropole médiévale), *Сѝаринар* (н. с.) 33–34 (1982–1983): 171–175.

Mirković, L. 1956 а

La nécropole paléochrétienne de Niš, *Archaeologia Iugoslavica* 2: 85–100.

Мирковић, Л. 1956 б

Старохришћанска гробница у Нишу (Résumé: Le sépulcre vieux-chrétien de Niš), *Сѝаринар* (н. с.) 5–6 (1954–1955): 53–72.

Мирковић, Л. 1959

Ограда на сликама раја у катакомбама Рима и ранохришћанским гробницама у Печују и Нишу (Zusammenfassung:

Der Paradieszaun in den römischen Katakomben und den frühchristlichen Grüften von Pečuj und Niš), *Сѣаринар* (н. с.) 9–10 (1958–1959): 215–216.

Мирковић, Л. 1967

Да ли на фрескама у нишкој гробници (крај IV века) имамо портрете сахрањених у њој? (Résumé: Les fresques du caveau de Niš (fin du IVe siècle) représentent-elles les portraits des défunts qui y sont inhumés?), *Зборник Народної музеја* (Београд) 5: 217–236.

Mirković, M. 1968

Rimski gradovi na Dunavu u Gornjoj Meziji, Dissertationes 6, Beograd: Arheološko društvo Jugoslavije.

Mirković, M. 1971

Sirmium: its History from the I Century A.D. to 582 A.D.: the Inscriptions from Sirmium and its Territory, in: *Sirmium 1*, ed. V. Popović, Beograd: Archaeological Institute, 5–94.

Mirković, M. 1975

Cohors I Montanorum u Gornjoj Meziji, *Arheološki vestnik* 26: 220.

Mirković, M. 1986

Viminacium et Margum, Inscriptions de la Mésie Supérieure II, Beograd: Centre d'études épigraphiques et numismatiques de la Faculté de Philosophie de l'Université.

Мирковић, М. 1989

Натписи на „царским“ фиалама и фибулама и Лицинијева пропаганда 316–322. године (Summary: Inscriptions on Imperial Bowls and Buckles and Licinius' Propaganda 316–324 A.D.), *Зборник Филозофској факултету* 16: 37–44.

Mirković, M. 1990

Sirmium et l'armée romaine (Sažetak: Sirmijum i rimska vojska), *Arheološki vestnik* 41: 631–641.

Mirković, M. 1994

Beneficiarii consularis in Sirmium, *Chiron* 24: 345–404.

Mirković, M. 1996 a

Villas et domaines dans l'Illyricum central (IVe–VIe siècle), *Зборник радова Византолошкој инститиути* 35: 58–75.

Мирковић, М. 1996 b

The Iron Gates (Đerdap) Roman Policy on the Moesian Limes AD 33–117, in: *Roman Limes on the Middle and Lower Danube*, ed. P. Petrović, Cahiers des Portes de Fer, Monographies 2, 27–40.

Mirković, M. 1997 a

Decenalia des Licinius und die Schlacht bei Cibalae (Summary: Licinijeve decenaliје i bitka kod Cibala), *Živa antika* 47/1–2: 145–159.

Mirković, M. 1997 b

Romuliana: the Roman Army and Soldiers (Резиме: Ромулијана, римска војска и војници), у: *Уздање Драјославу Срејовићу, њоводом шездесетих година животоа од њријателја, сарадника и ученика*, ур. М. Лазић, Београд: Филозофски факултет, Центар за археолошка истраживања, 429–435.

Mirković, M. 1998

The Legionary Camps at Singidunum and Viminacium, in: *The Roman Frontier at the Lower Danube 4th–6th centuries: the Second International Symposium (Murughol/Halmyris, 18–24 August 1996)*, ed. Mihail Zahariade, Studia

Danubiana, Pars Romaniae, Series Symposia 1, Bucharest: Edinf, 117–130.

Mirković, M. 1999

The Staff of Imperial Administration in Sirmium in the First Half of the Fourth Century, *Сѣаринар* (н. с.) 49 (1998): 93–101.

Мирковић, М. 2003

Римска држава у доба њринцијатиа и доминаиа (27. ѡре Хр. – 337. н. е.) од Авѣустиа до Констѣанѣина, Београд: Досије.

Mirković, M. 2006

Sirmium: istorija rimskog grada od I do kraja VI veka, Sremska Mitrovica: Blago Sirmijuma, Beograd: Filozofski fakultet.

Mirković, M. 2007

Moesia Superior: eine Provinz an der mittleren Donau, Orbis provinciarum, Zaberns Bildbände zur Archäologie, Sonderbände der antiken Welt, Mainz am Rhein: Philipp von Zabern.

Mirković, M. and Vasić, M. R. 1982

Ein neues Militärdiplom aus Obermösien, *Germania* 60/1: 217.

Mirković, M. and Dušanić, S. 1976

Singidunum et Nord-ouest de la province, Inscriptions de la Mésie Supérieure I, Beograd: Centre d'études épigraphiques et numismatiques de la Faculté de Philosophie de l'Université.

Mihailović, V. 2008

The “Niš Hoard” of Roman Silver Coins, *Naissus* 1: 127–143.

Миятевѣ, К. 1925

Декоративната живопис на софѣјския некрополѣ, Софѣја: Народнија музей.

- Mócsy, A. 1967**
Municipale Gemeiden und ihre Territorien in Moesia Superior, *Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja* 5 (3): 151–166.
- Mócsy, A. 1970**
Gesellschaft und Romanisation in der römischen Provinz Moesia Superior, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Mócsy, A. 1974**
Pannonia and Upper Moesia: a History of the Middle Danube Provinces of the Roman Empire, London and Boston: Routledge and Kegan Paul.
- Mrđić, N. 2007**
Snabdevnje vodom u antici na prostoru Gornje Mezije i jugoistočnog dela Donje Panonije. www.viminacium.org.rs: E-biblioteka.
- McNally, Sh. 1996**
The Architectural Ornament of Diocletian's Palace at Split, British Archaeological Report International Series 639, Oxford: Tempus Reparatum.
- Nabbefeld, A. 2008.**
Römische Schilde : Studien zu Funden und bildlichen Überlieferungen vom Ende der Republik bis in die späte Kaiserzeit (Summary: Roman Shields: studies on archaeological finds and iconographic evidence from the end of Republic to the late Empire), Kölner Studien zur Archäologie der römischen Provinzen 10, Rahden/Westf.: Leidorf.
- Негин, А. Е. 2010**
К вопросу о времени появления в позднеримской армии шлемов с продольным гребнем, *Вестник Нижегородской государственной университетa* 3: 239–244.
- Ненадовић, С. М. 1950**
О неким споменицима из Царичиног Града и околине, *Музеј* 5: 140–166.
- Ненадовић, С. М. и Панић-Суреп, М. 1956**
Заштита ранохришћанске гробнице са фрескама у Нишу, *Саопшћења* 1: 142–146.
- Nikolajević, I. 1978**
Sahranjivanje u ranohrišćanskim crkvama na području Srbije (Résumé: Les ensevelissements dans les églises paléochrétiens sur le territoire de la Serbie), *Arheološki vestnik* 29: 678–693.
- Nikolajević, I. 1980**
Grabanlagen und Begräbniskulte in Moesien aus frühchristlicher Zeit, *Jahrbuch der österreichischen Byzantinistik* 29: 303–314.
- Nikolajević, I. 1989**
Recherches nouvelles sur les monuments chrétiens de Serbie et du Monténégro, in: *Actes du XIe Congrès international d'archéologie chrétienne* 3, Vaticano: Pontificio istituto di archeologia cristiana, Rome: École française de Rome, 2441–2462.
- Nikolić, Lj. 2007**
Katalog Nr II.4.63, in: *Imperator Flavius Constantinus: Konstantin der Grosse*, ed. A. Demandt, J. Engemann, Mainz am Rhein: Philipp von Zabern.
- Nikolić-Dorđević, S. 2000**
Antička keramika Singidunuma: oblici posuda (Summary: Antique Pottery from Singidunum: Form of Vessels), *Singidunum* 2: 11–244.
- Nikolić-Dorđević, S. 2002**
Nalazi antičke keramike sa prostora konaka knjeginje Ljubice (Summary: Finds of Roman Pottery from the Residence of Princess Ljubica), *Singidunum* 3: 221–237.
- Nikolić, S. i Pop-Lazić, S. 2005**
Ostaci antičke urbane zone na dunavskoj padini (Summary: Remains of Antique Urban Zone on the Danube Slope), *Singidunum* 4: 7–43.
- Noll, R. 1974**
Eine goldene “Kaiserfibel” aus Niederemmel vom Jahre 316, *Bonner Jahrbücher* 174: 221–244.
- Noll, R. 1976**
Zur goldenen “Kaiserfibel” aus Arezzo (ehemals in Florenz), *Bonner Jahrbücher* 176: 179–181.
- Overbeck, B. 1973**
Argentum Romanum: ein Schatzfund von spätromischen Prunkgeschirr, München: Bayerische Hypotheken- und Wechsel-Bank.
- Огненова, Л. 1955**
Сребърни съдове от деналията на император Лицинии, *Известия на Български археологически институт* 19: 234–243.
- Odahl, C. M. 2004**
Constantine and the Christian Empire, New York: Routledge.
- Olariu, C. 2010**
The Constantinian Ideology, у: *Ниш и Византија: зборник радова* 8, ур. М. Ракоција, Ниш: Град Ниш, Универзитет, Културни центар, 163–173.
- Ончевска-Тодоровска, М. 2004**
Доцноантичка грнчарија од Скупи: вијора њоловина на IV–VI век (Summary), Скопје: Музеј на град Скопје.

Ончевска-Тодоровска, М. 2010

Доцноантичка грнчарија во Република Македонија: доцен 3-тии /6-тии век (Summary), Скопје: Музеј на град Скопје.

Opris, I. C. 2003

Ceramica romana tarzie si paleobizantina de la Capidava in contextul descoperirilor de la Dunarea de Jos: sec. IV–VI p. Chr. (Summary), București: Editura Enciclopedica.

Оршић Славетић, А. 1934

Археолошка истраживања у Нишу и околини, *Сџаринар* (т. с.) 8–9 (1933–1934): 305–310.

Павловић, Л. 1969

Римска бронзана луцерна облика брода из Мезула код Смедерева (Résumé: Une lampe romaine de bronze en forme de navire de guerre), Посебно издање 7, Смедерево: Народни музеј.

Papazoglu, F. 2007

Srednjobalkanska plemena u predrimsko doba: Tribali, Autarijati, Dardanci, Skordisci i Mezi, Beograd: Equilibrium.

Parker, H. M. D. 1933

The Legions of Diocletian and Constantine, *The Journal of Roman Studies* 23: 175–189.

Parović-Pešikan, M. 1971

Excavations of Late Roman Villa at Sirmium (Part I), in: *Sirmium* 2, eds. V. Popović, E. Ochenschlager, Beograd: The Archaeological Institute, Denison: University, New York: The City University, 15–49.

Parović-Pešikan, M. 1973

Excavations of Late Roman Villa at Sirmium (Part II), in: *Sirmium* 3, eds. V. Popović, E. Ochenschlager, Beograd: The Archaeological

Institute, Denison: University, New York: The City University, 31–44.

Patsch, C. 1937

Der Kampf um den Donaauraum unter Domitian und Trajan: Beiträge zur Völkerkunde von Südosteuropa V/2, Akademie der Wissenschaften in Wien, Philosophisch-historische Klasse, Sitzungsberichte, 217, Bd. 1, Wien und Leipzig: Hölder-Pichler-Tempsky.

Petković, S. 1993

A Jug from Pontes Decorated with Solar and Lunar Symbols, *Сџаринар* (н. с.) 42 (1991): 97–106.

Petković, S. 1995

Rimski predmeti od kosti i roga sa teritorije Gornje Mezije (Summary: The Roman Items of Bone and Antler from the Territory of Upper Moesia), Posebna izdanja 28, Beograd: Arheološki institut.

Petković, S. 2009

The Traces of Roman Metallurgy in Eastern Serbia, *Journal of Mining and Metallurgy B: Metallurgy* 45/2: 187–196.

Петковић, С. 2010

Ромулијана у време после царске палате, у: *Felix Romuliana – Гамзирад*, ур. И. Поповић, Посебна издања 47, Београд: Археолошки институт, 167–199.

Petković, S. 2011

The Roman Settlement on Gamzigrad Prior to the Imperial Palace Felix Romuliana, *Сџаринар* (н. с.) 61: 171–190.

Петровић, Б. 1997

Римска божанства = The Roman Deities, у: *Античка бронза Сингидунума = Antique Bronze from Singidunum*, прир. С. Крунић, Београд: Музеј града, 25–40.

Петровић, Н. 1959

Заштита неких ранохришћанских гробница у Нишу, *Зборник заштитне споменика културе* 10: 167–172.

Петровић, П. 1972

Нова Трајанова табла у Ђердапу (Résumé: Nouvelle table de Trajan dans le Djerdap), *Сџаринар* (н. с.) 21 (1970): 31–40.

Петровић, П. 1976

Ниш у римско доба, Ниш: Просвета.

Petrović, P. 1979

Naissus – Remesiana – Horreum Margi, Inscriptions de la Mésie Supérieure IV, Beograd: Centre d'études épigraphiques et numismatiques de la Faculté de Philosophie de l'Université.

Петровић, П. 1984 а

Поречка Река, сабирни центар за снабдевање римских трупа у Ђердапу (Résumé: Rivière Porečka, centre d'approvisionnement des troupes romaines), *Сџаринар* (н. с.) 33–34 (1982–1983): 285–291.

Петровић, П. 1984 б

Брза Паланка–Егета = Brza Planka–Egeta, *Ђердајске свеске = Cahiers des Portes de Fer* 2: 55–84.

Петровић, П. 1986

Римски пут у Ђердапу (Résumé: La voie romaine dans les portes de fer), *Сџаринар* (н. с.) 37: 41–52.

Petrović, P. 1991

Ein Donauhafen von Trajan bei dem Kastell Aquae, in: *Roman Frontier Studies: Proceedings of the 15th International Congress of Roman Frontier Studies*, Centerbery, 2–10 September 1989, Exeter: University of Exeter Press, 295–298.

- Петровић, П. 1993 а**
Naissus, задужбина цара Контантина, у: *Римски царски градови и њалаије у Србији*, прир. Д. Срејовић, Београд: Српска академија наука и уметности, 57–81.
- Petrović, P. 1993 b**
Naissus, a Foundation of Emperor Constantine, in: *Roman Imperial Towns and Palaces in Serbia*, ed. D. Srejiović, Belgrade: The Serbian Academy of Sciences and Arts, 57–81.
- Petrović, P. 1993 c**
Dona Militaria, *Сџаринар* (н. с.) 42 (1991):63–69.
- Петровић, П. 1993 d**
Каталог бр. 146, у: *Римски царски градови и њалаије у Србији*, прир. Д. Срејовић, Београд: Српска академија наука и уметности.
- Petrović, P. 1993 e**
Catalogue nr. 146, in: *Roman Imperial Towns and Palaces in Serbia*, ed. D. Srejiović, Belgrade: Serbian Academy of Sciences and Arts, 338.
- Петровић, П. 1994**
Медијана – резиденција римских царева = Mediana – Residence of Roman Emperors, Београд: САНУ, Археолошки институт, Ниш: Народни музеј.
- Petrović, P. 1995 a**
Villa and domus tribuni at Mediana, in: *The Age of Tetrarchs*, ed. D. Srejiović, Beograd: The Serbian Academy of Sciences and Arts, 231–243.
- Petrović, P. 1995 b**
Timacum Minus et la vallée du Timok, Inscriptions de la Mésie Supérieure III/2. Beograd: Centre d'études épigraphiques et numismatiques de la Faculté de Philosophie de l'Université.
- Petrović, P. 1995 c**
Der Römische Bergbau in Ravna: einige archaeologische Notizen, in: *Ancient Mining and Metallurgy in Southeast Europe*, eds. P. Petrović and S. Đurđekaniović, Belgrade: Archaeological Institute, Bor: Museum of Mining and Metallurgy, 195–202.
- Петровић, П. 1996**
Медијана – античко насеље са вилама: хроника ископавања, *Сџаринар* (н. с.) 47: 295–300.
- Petrović, P. 1997**
Romans in the Timok Valley, у: *Археологија источне Србије*, ур. М. Лазић, Центар за археолошка истраживања 18, Београд: Филозофски факултет, Центар за археолошка истраживања, 129–131.
- Pignanol, A. 1932**
L'empereur Constantin, Paris: De Boccard.
- Pillinger, R. 2012**
Early Christian Grave Paintings in Niš between East and West (Резиме: Ранохришћанско гробно сликарство у Нишу између истока и запада), у: *Ниш и Византија: зборник радова 10*, ур. М. Ракоција, Ниш: Град Ниш, Универзитет, Православна Епархија нишка, Културни центар, 25–36.
- Pillinger, R., Popova, V. and Zimmermann, B. 1999**
Corpus der spätantiken und frühchristlichen Wandmalereien Bulgariens, Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- Племић, Б. (у штампи)**
Глава мермернестатуете из Медијане (ископавања 2001. године), *Сџаринар* (н. с.) 63.
- Pop-Lazić, P. 1981**
A Votive Plate of Jupiter Dolichenus, Brza Palanka – Egeta, *Archaeologia Jugoslavica* 18 (1977): 41–44.
- Поп-Лазич, П. 1993 а**
Каталог бр. 100, у: *Римски царски градови и њалаије у Србији*, прир. Д. Срејовић, Београд: Српска академија наука и уметности.
- Pop-Lazić, P. 1993 b**
Catalogue nr. 100, in: *Roman Imperial Towns and Palaces in Serbia*, ed. D. Srejiović, Belgrade: Serbian Academy of Sciences and Arts.
- Pop-Lazić, S. 2002**
Nekropole rimskog Singidunuma (Summary: Necropolises of Roman Singidunum), *Singidunum* 3: 7–96.
- Pop-Lazić, S. 2005**
Novi nalazi antičkih grobova u Singidunumu (Summary: New Finds of Roman Graves in Singidunum), *Singidunum* 4: 125–136.
- Pop-Lazić, S. 2009**
Late Roman Necropolis Beljnača in Šid (Резиме: Касноантичка некропола Бељњача у Шиду), *Сџаринар* (н. с.) 58 (2008): 163–173.
- Pop-Lazić, S. 2012**
Some Observations on Lead Figurines of the Goddess Venus in the Area between Sirmium and Viminacium, *Сџаринар* (н. с.) 62: 151–164.
- Popović, A. 2006**
Deities on Bronze Railing from Mediana in the Light of Theology of Julian the Apostate (Резиме:

Божанства на бронзаној огради са Медијане у светлу теологије Јулијана Апостате), у: *Ниш и Византија: зборник радова 4*, ур. М. Ракоција, Ниш: Град Ниш, ИГП „Просвета“, 81–93.

Поповић, А. и Радић, Р. 2004

Писма Драгутина Анастасијевића Карлу Крумбахеру (1907–1909) (Résumé: Les lettres de Dragutin Anastasijević à Karl Krumbacher, 1907–1909), *Зборник радова Византолошкој инститиуији* 41: 485–505.

Popović, V. 1971

A Survey of the Urban Organization and Topography of Sirmium in the Late Empire, in: *Sirmium 1*, ed. V. Popović, Beograd: Archaeological Institute, 119–148.

Popović, V. 1975

Les témoins archéologiques des invasions avaro-slaves dans l'Illyricum byzantin, *Mélanges d'Ecole française de Rome: Antiquité* 87/1: 445–504.

Popović, V. 1980

Continuité culturelle et tradition littéraire dans l'église médiévale de Sirmium, in: *Sirmium 12*, ed. V. Popović, Beograd: Institut archéologique, I–VII.

Popović, V. 1982

Desingration und Ruralisation der Stadt im Ost-Illyricum vom 5. bis 7. Jahrhunderts n. Chr., in: *Palast und Hütte: Beiträge zum Bauen und Wohnen im Altertum*, eds. D. Papenfuss, V.M. Stročka, Mainz: Philipp von Zabern, 545–566.

Поповић, В. 1984

Доњи Милановац – Велики Градац (Taliata), римско и рановизантијско утврђење (Résumé: Donji Milanovac – Veliki Gradac (Taliata), forteresse

romano-byzantine), *Стиаринар* (н. с.) 33–34 (1982–1983): 265–282.

Popović, V. 1987

Die süddanubischen Provinzen in der Spätantike vom Ende des 4. bis zur Mitte des 5. Jahrhunderts, in: *Die Völker Südosteuropas im 6. bis 8. Jahrhundert*, ed. V. Hänsel, Südosteuropa Jahrbuch 17, München: Südosteuropa-Gesellschaft, Berlin: Seminar für Ur-und Frühgeschichte der Frein Universität, 95–139.

Поповић, В. 1993

Sirmium: град царева и мученика, у: *Римски царски прагови и њалаије у Србији*, прир. Д. Срејовић, Београд: Српска академија наука и уметности, 15–27.

Поповић, В. 1994

Украсни делови ношње и накит од сребра у периоду сеобе народа = Decorative Parts of the Costume and the Silver Jewelry During the Great Invasions, у: *Античко сребро у Србији = Antique Silver in Serbia*, ур. И. Поповић, Београд: Народни музеј, 69–76.

Поповић, В. 1998

Култ светог Димитрија Солунског у Сирмијуму и у Равени (Résumé: Le culte de saint Démétrius de Thessalonique à Sirmium et à Ravenne), *Глас Српске академије наука и уметности* 384, *Одељење историјских наука* 10: 43–56.

Поповић, В. 2003

Sirmium – праг царева и мученика (сабрани радови о археологији и историји Сирмијума), Сремска Митровица: Благо Сирмијума, Београд: Археолошки институт.

Поповић, В.

и Ochsenschlager, E. 1976
Касноцарски хиподром у Сирмијуму, *Стиаринар* (н. с.) 26 (1975): 57–70.

Popović, V. and

Ochsenschlager, E. 1976

Der spätkaiserzeitliche Hippodrom in Sirmium, *Germania* 54/1: 156–181.

Поповић, И. 1983

Споменици култа подунавских коњаника из Народног музеја у Београду, (Résumé: Les monuments du culte des cavaliers danubiens au Musée National de Belgrade) *Зборник Народној музеја* (Београд) 11/1: 53–68.

Поповић, И. 1986

Један доњопанонски центар за израду оловних икона подунавских коњаника (Résumé: Un centre de production des icônes en plomb des cavaliers danubien en Basse Pannonie), *Зборник Народној музеја* (Београд) 12/1: 113–122.

Popović, I. 1987

Katalog br. 200, 202, 203, 205, u: *Antički portret u Jugoslaviji = Classical Portraits in Yugoslavia*, Beograd: Narodni muzej, 223–226.

Поповић, И. 1989

Римске камеје у Народног музеју у Београду = Les camées romains au Musée National de Beograd; Антика = Antiquité 5, Београд: Народни музеј.

Popović, I. 1991

Une image datée des cavaliers danubiens, in: *Religion, mythologie, iconographie*, eds. L. Kahil, P. Linant de Bellefonds, Rome: École française de Rome, 225–245.

Поповић, И. 1992 а

Римски накит у Народног музеју у Београду 1: њрсијење = Les bijoux romains du Musée national de Beograd 1: les bagues, Антика = Antiquité 6/1, Београд: Народни музеј.

Popović, I. 1992 b

Naissus, in: *LIMC VI*, Zürich und München: Artemis, 701–702.

Поповић, И. 1993

Римски њарадни оклој из Ритиојека = La cuirasse romaine d'appart de Ritopek, Београд: Народни музеј.

Поповић, И. 1993/94 (1994)

Златно римско прстење из Музеја града Београда (Résumé: Les bagues romaines d'or au Musée de la ville de Belgrade), *Годишњак града Београда* 40–41 (1993–1994): 5–12.

Поповић, И. (ур.) 1994 а

Античко сребро у Србији = Antique Silver in Serbia, Београд: Народни музеј, 287, 288, 290–294, 330–332, кат. бр. 198, 199, 203, 205–212, 277–281.

Поповић, И. 1994 б

Продукција сребра у периоду раног Царства: локални производи и импорт = Silver Production in the Early Empire Period: Local Products and Imports, у: *Античко сребро у Србији = Antique Silver in Serbia*, ур. И. Поповић, Београд: Народни музеј, 45–54, 107–115.

Popović, I. 1994 c

Sirmium, in: *LIMC VII*, Zürich und München: Artemis, 779.

Поповић, И. 1996 а

Деловање и статус радионице сребра у Сирмијуму (Résumé: L'activité et l'état des ateliers d'argenterie à Sirmium), *Зборник Народної музеја* (Београд) 16/1: 283–290.

Popović, I. 1996 b

Notes topographiques sur la région limitrophe entre la Pannonie

Seconde et la Mésie Première, in: *Roman Limes on the Middle and Lower Danube*, ed. P. Petrović, Cahiers des Portes de Fer, Monographies 2, Belgrade: Archaeological Institute, 137–142.

Поповић, И. 1996 c

Римски накити у Народном музеју у Београду 2: златни накити = Les bijoux romains du Musée national de Beograd 2: les bijoux d'or, *Антика = Antiquité* 6/2, Београд: Народни музеј.

Поповић, И. 1996 d

Почеци локалне производње сребрног посуђа у Горњој Мезији (Summary: Beginnings of Local Production of Silver Vessels in Upper Moesia), у: *Радионице и ковнице сребра*, ур. И. Поповић, Т. Цвјетићанин, Б. Борић-Брешковић, Монографије 9, Београд: Народни музеј, 145–161.

Popović, I. 1997

Les productions officielles et privés des ateliers d'orfèvrerie de Naissus et de Sirmium, *Antiquité Tardive* 5: 133–144.

Popović, I. 2001 a

“Fidelity Rings” to the Emperors of the Constantinian House, *Стиаринар* (н. с.) 50 (2000): 187–199.

Поповић, И. 2001 б

Касноантички и рановизантијски накити од злата у Народном музеју у Београду = Late Roman and Early Byzantine Gold Jewelry in National Museum in Belgrade, *Антика = Antiquité* 8, Београд: Народни музеј.

Поповић, И. 2001 c

Златна чланковита огрлица из Народног музеја у Београду

(Summary: Golden Composite Necklace from the Nationam Museum in Belgrade), *Зборник Народної музеја* (Београд) 18/1: 135–146.

Popović, I. 2004 a

Specific Variants of Gold and Silver Early Zwiebelknopf Fibulae from Eastern Serbia (Резиме: Специфичне варијанте златних и сребрних раних луковичастих фибула у налазима из источне Србије), *Стиаринар* (н. с.) 53–54 (2003–2004): 225–239.

Popović, I. 2004 b

La statuette du Lar de Sirmium, in: *The Antique Bronzes: Typology, Chronology, Autenticity: the Acta of the 16th International Congress of Antique Bronzes*, ed. C. Muşţeanu, Bucharest: Cetatea de Scaun, 379–384.

Поповић, И. 2005 а

Дијадема на Константиновом портрету из Ниша: настанак и развој нове царске инсигније (Summary: Diadem on Constantine's Portrait from Naissus: Origin and Evolution of New Imperial Insignia), *Ниш и Византија: зборник радова 3*, ур. М. Ракоција, Ниш: Град Ниш, ДИГП „Просвета“, 103–117.

Popović, I. 2005 b

The Find of the Crypt of the Mausoleum: Golden Jewellery and Votive Plaques, in: *Šarkamen (Eastern Serbia): a Tetrarchic Imperial Palace: the Memorial Complex*, ed. I. Popović, Belgrade: Archaeological Institute, 59–82.

Popović, I. (ed.) 2005 c

Šarkamen (Eastern Serbia): a Tetrarchic Imperial Palace: the Memorial Complex, Monographs 45, Belgrade: Archaeological Institute.

Popović, I. 2005 d

Cameo from Kusadak in the Light of Constantine's Ideology and Political Propaganda, in: *Corona Laurea: studii în onoarea Luciei Ţeposu Marinescu*, Bucureşti: Muzeul naţional de istorie a României, 435–446.

Popović, I. 2006 a

The Activity of the Naissus Workshop in the Fourth Century and the Finds of the Valuble Objects from the Western Provinces of the Empire, у: *Ниш и Византија: зборник радова* 4, ур. М. Ракоција, Ниш: Град Ниш, УГП „Просвета“, 113–126.

Popović, I. 2006 b

Trépied at vaisselle en argent provenant du monument consacré n°1 à Magura, in: *Felix Romuliana: 50 Years of Archaeological Excavations*, ed. M. Vasić, Belgrade: Institut of Archaeology, Committee on Archaeology of Serbian Academy of Sciences and Arts, Zaječar: National Museum, 55–68.

Popović, I. 2006/07 (2007)

Naissus (Niš) – Augusta Trevirorum (Trier) and the Reciprocal Relationships between the Antique Workshops, *Trierer Zeitschrift* 69–70 (2006–2007): 191–200.

Popović, I. 2007

Šarkamen – eine Residenz- und Begräbnisstätte aus der Zeit des Maximinus Daia, in: *Roms Erbe auf dem Balkan: spätantike Kaiservillen und Stadtanlagen in Serbia*, eds. U. Brandl, M. Vasić, Mainz: Philipp von Zabern, 80–95.

Popović, I. 2008 a

Marble Sculptures from the Imperial Palace in Sirmium (Резиме: Мермерне скулптуре из царске палате у Сирмијуму),

Сџаринар (н. с.) 56 (2006): 153–166.

Popović, I. 2008 b

Галеријев портрет из Ромулијане у светлу представа царских и свештеничких инсигнија у римској уметности (Summary: Galerius' Portrait from Romuliana in the Light of the Representations of the Emperors and Priests in Roman Art), у: *Драјослав Срејовић и уметности*, ур. В. Јовић, Меморијал Драгослава Срејовића: зборник радова 3, Крагујевац: Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Крагујевцу, 105–119.

Popović, I. 2008 c

Figuralno zidno slikarstvo Sirmijuma: nastavak pompejanskog ili nastanak panonskog stila fresko dekoracije = Figural Wall Painting in Sirmium: Continuation of Pompeian or Genesis of Pannonian Style of Fresco Decoration, Beograd: Arheološki institut.

Popović, I. 2008 d

Dea Dardanica из Медијане и сродни споменици из Балканских провинција Царства (Summary: Dea Dardanica from Mediana and Related Monuments from the Balkan Provinces of the Empire), у: *Ниш и Византија: зборник радова* 6, ур. М. Ракоција, Ниш: Град Ниш, ИГП „Просвета“, 31–43.

Popović, I. 2008 e

Solid with Filigreed Suspension Loops from Udovice in Serbia, *Fornvännan* 103: 73–80.

Popović, I. 2009 a

Relief Decorated Handles of Ceramic Paterae from Sirmium, Singidunum and Viminacium (Резиме: Рељефно декорисане дршке керамичких патера из Сирмијума, Сингидунума и

Виминацијума), *Сџаринар* (н. с.) 58 (2008): 119–134.

Popović, I. 2009 b

Gilt Fibula with Christogram from Imperial Palace in Sirmium (Резиме: Позлаћена фибула са христограмом из царске палате у Сирмијуму), *Сџаринар* (н. с.) 57 (2007): 101–112.

Popović, I. 2009 c

Les sculptures du palais impérial de Sirmium (fouilles 2003–2005), in: *Les ateliers de sculpture régionales: techniques, styles et iconographie: actes du Xe Colloque international sur l'art provincial romain*, eds. V. Gaggadis-Robin, A. Hermay, M. Reddé, C. Sintès, Arles: Musée départemental Arles Antiques, Aix-en-Provence: Centre Camille Julian, 707–712.

Popović, I. 2009 d

Silver Belt Garniture from the Tomb outside Romuliana Walls, *Antiquité Tardive* 19: 317–326.

Popović, I. (ур.) 2010 a

Felix Romuliana – Гамзиџраг, Посебна издања 47, Београд: Археолошки институт.

Popović, I. 2010 b

Сакрално-фунерарни комплекс на Магури, у: *Felix Romuliana – Гамзиџраг*, ур. И. Поповић, Посебна издања 47, Београд: Археолошки институт, 141–158.

Popović, I. 2010 c

Верска политика Константина Великог и његови официјелни портрети на новцу (Summary: Religious Policy of Constantine the Great and his Official Portraits on Coins), у: *Ниш и Византија: зборник радова* 8, ур. М. Ракоција, Ниш: Град Ниш, Универзитет, Културни центар, 147–162.

Popović, I. 2010 d

Roman Cameos with Female Busts from Middle and Lower Danube, in: *Glyptique romaine*, Pallas: revue d'études antiques 83, Toulouse: Presses universitaires du Miral, 203–224, Pl. IX–XIII.

Popović, I. 2011 a

Wall Painting of the Late Antique Tombs in Sirmium and its Vicinity (Резиме: Зидно сликарство касноантичких гробница у Сирмијуму и његовој околини), *Сџаринар* (н. с.) 60: 223–349.

Popović, I. 2011 b

Silver Ring with Biblical Motifs from Bela Palanka (Remesiana), in: *Proceedings of the 22nd International Congress of Byzantine Studies, Sofia, 22–27 August 2011, Vol. 3: Abstracts of Free Communications*, Sofia: Bulgarian Historical Heritage Foundation, 29.

Поповић, И. 2011 с

Налази из економског објекта А (локалитет 31) у склопу палатијалног комплекса Сирмијума (Summary: Finds from Economic Structure A (Locality 31) within Palatial Complex in Sirmium), *Зборник Народној музеја* (Београд) 19/1: 335–372.

Popović, I. (ed.) 2011 d

Felix Romuliana – Gamzigrad, Belgrade: Institute of Archaeology, Institute for Theological Research.

Popović, I. 2012 a

Motif of “Railing of Paradise” on Frescoes from Tombs in Jagodin Mala (Naissus) and Čalma (Sirmium) (Резиме: Мотив „ограде раја“ на фрескама из гробница у Јагодин Мали (Naissus) и Чалми (Sirmium)), у: *Ниш и Византија: зборник радова* 10, ур. М. Ракоција, Ниш: Град Ниш, Универзитет,

Православна епархија нишка, Културни центар, 65–83.

Popović, I. 2012 b

Sirmium: mermerne skulpture = Sirmium: Marble Sculptures, Beograd: Arheološki institut, Sremska Mitrovica: Blago Sirmijuma.

Popović, I. 2012 с

La nécropole de la basilique urbaine à Sirmium (Резиме: Некропола градске базилике Сирмијума), *Сџаринар* (н. с.) 62: 113–135.

Поповић, И. 2012 d

Породични надгробни споменик са Космаја и Симплиције, прокуратор рудника на Авали, Космају и Руднику (Summary: Family Tombstone from Kosmaj and Simplicius, Procuretor of Mines on Avala, Kosmaj and Rudnik), *Гласник Српској археолошкој друштва* 28: 31–45.

Popović, I. (in press)

The Motif of Christogram on the Architectural Elements of the Imperial Palace in Sirmium, in: *The Edict of Serdica (AD 311): Concepts and Realizations of the Idea of Religius Toleration*, Sofia.

Поповић, И. и**Борић-Брешковић, Б. 1994**

Осџава из Беле Реке = The Bela Reka Hoard, Монографије 7, Београд: Народни музеј.

Popović, I. and Popović, A. 2003

Greek Inscription on Golden Finger Ring from National Museum in Belgrade (Резиме: Грчки натпис са златног прстена из Народног музеја у Београду), *Сџаринар* (н. с.) 52 (2002): 157–161.

Popović, I. and Tomović, M. 1998

Golden Jewellery from the Imperial Mausoleum at Šarkamen (Eastern

Serbia), *Antiquité Tardive* 6: 287–312.

Popović, I. and Ferjančić, S. (in press)

A New Inscription from Sirmium and the Basilica of St. Anastasia (Резиме: Нови натпис из Сирмијума и базилика св. Анастасије), *Сџаринар* (н. с.) 63.

Поповић, Љ. Б. 1994

Каталог бр. 308, у: *Античко сребро у Србији = Antique Silver from Serbia*, ур. И. Поповић, Београд: Народни музеј, 342.

Popović, M. 1997

Antički Singidunum: dosadašnja otkrića i mogućnost daljih istraživanja (Summary: Ancient Singidunum: Discoveries and Possibilities of Further Research), *Singidunum* 1: 1–20.

Popović, M. 1999

Tvrđava Ras (Summary: The Fortress of Ras), *Monografije* 34, Beograd: Arheološki institut.

Popović, M. i Bikić, V. 2009

Vrsenice: kasnoantičko i srpsko ranosrednjovekovno utvrđenje = Late Roman and Serbian Early Medieval Fortress, Beograd, Arheološki institut.

Premmerstein, A. von and Vulić, N. 1903

Antike Denkmäler in Serbia und Makedonien, *Jahreshefte des Österreichischen archäologischen Instituts in Wien* 6: 1–60.

Price, M. J. and Trel, B. L. 1977

Coins and Their Cities: Architecture on the Ancient Coins of Greece, Rome and Palestine, London: V. C. Vecchi and Sons, Detroit: Wayne State University Press.

Radman Livaja, I. 2005

Militaria Sisciensia: nalazi rimske vojne opreme iz Siska u fundusu Arheološkog muzeja u Zagrebu, Katalozi i monografije 1, Zagreb: Arheološki muzej.

Raičković, A. 2005

Keramičke posude Zanatskog centra iz Viminacijuma, Magistarska teza. www.viminacium.org.rs: E-biblioteka.

Raičković, A. 2009

Keramičke posude Zanatskog centra iz Viminacijuma, Beograd: Centar za nove tehnologije Viminacium, Arheološki institut.

Raičković, A. i Redžić, S. 2006

Keramičke i opekarske peći Viminacijuma – lokacije „Pećine“ i „Livade kod ćuprije“, (Summary: Pottery and Brick Kilns from Viminacium – Sites “Pećine” and “Livade near ćuprija”), *Arheologija i prirodne nauke* 1: 81–106.

Ракоција, М. 2006

О парапетној плочи из Ниша, пореклу и типологији палеовизантијских преграда (Summary: On the Parapet Slab from Niš and on the Origin and Tipology of Early-Byzantine Partitions), у: *Ниш и Византија: зборник радова* 4, ур. М. Ракоција, Ниш: Град Ниш, ИГП „Просвета“, 95–111.

Ракосија, М. 2009

Painting in the Crypt with an Anchor in Niš (Резиме: Сликарство гробнице са сидром у Нишу), у: *Ниш и Византија: зборник радова* 7, ур. М. Ракоција, Ниш: Град Ниш, Универзитет, Културни центар, 87–105.

Ракосија, М. 2011

Das frühe Christentum in Naissus/Niš (Serbien) (Summary:

Early Christian Naissus), *Mitteilungen zur christlichen Archäologie* 17: 9–50.

Ранков, Ј. 1980

Ископавања на Караташу: први претходни извештај 1978/79 = Les Fouilles de Karataš: Ier rapport preliminaire 1978/79, *Ђердајске свеске = Cahiers des Portes de Fer* 1: 51–69.

Ранков, Ј. 1983

Касноантичко стаклено дно рађено у техници fondi d'oro (Summary: Late Roman Glass Bottom in the “fondi d'oro” Technique), *Зборник Народној музеја* (Београд) 11/1: 85–89.

Ранков, Ј. 1987

Караташ – Statio Cataractarum Diana: извештај о археолошким истраживањима у 1982. години = Statio Cataractarum Diana: rapport des fouilles de 1982, *Ђердајске свеске = Cahiers des Portes de Fer* 4: 5–36.

Ранков-Кондић, Ј. 2009

Станица Диана на дунавским картарактама: пројекат Диана – Занес 1978/9–2008/9: 30 година пројекта Ђердап II (Summary: Statio Diana on the Danube Cataracts Statio Cataractarum Diana – Polichnion Zanes: Diana Project 1978/9–2008/9: 30 Years of Djerdap II Project), *Зборник Народној музеја* (Београд) 19/1: 367–402.

Ratković, D. 2001

Bronze Fibulae of the 2nd and 3rd Centuries from Diana, in: *Die Archäologie und Geschichte der Region des Eisernen Tores zwischen 106–275 n. Chr.: Kolloquium in Drobeta–Turnu Severin, 1–4 Oktober 2000*, eds. M. Garašanin, P. Roman, N. Tasić, Rumänisch–Jugoslawische

Kommission für die Erforschung der Region des Eisernen Tores, Archäologische Abteilung 4, Bucuresti: Vavila, 59–75.

Ratković, D. 2005

Catalogo nr. 101, in: *Costantino il Grande: la civiltà antica al bivio tra Occidente e Oriente*, eds. A. Donati, G. Gentili, Milano: Silvana Editoriale, 269–270.

Ratković, D. 2007

Katalog Nr. I.4.6, I.5.14e-g, in: *Imperator Caesar Flavius Constantinus: Konstantin der Grosse*, eds. A. Demandt, J. Engemann, Mainz am Rhein: Philipp von Zabern.

Ratković, D. 2008

Wagon and Harness Bronzes from the Roman Collection of the National Museum in Belgrade, in: *Thiasos: Festschrift für Erwin Pochmarski zum 65. Geburtstag*, eds. C. Franek, S. Lamm, T. Neuhauser, B. Porod, K. Zöhrer, Wien: Phoibos, 793–817.

Ratković, D. 2011

Pipes of the Organ from Cuprae (Golubac), *Зборник Народној музеја* (Београд) 20/1: 313–326.

Ratković, D., Stojanović, M.,**Antić, V. and Ćupić, S. 2008**

Alloys Analysis of Bronze Jewellery from the Roman Limes in Djerdap – Iron Gate, *Materials and Manufacturing Processes* 24/9: 987–992.

Rees, R. 2004

Diocletian and the Tetrarchy, Edinburgh: Edinburgh University Press.

Rogić, D., Nikolić, E.**and Jesretić, M. 2011**

Astragal and Eiförmige Motive auf Stuckdekor der Wandmalerei

Sirmiums, *Сџаринар* (н. с.) 61: 205–221.

Rodenwaldt, G. 1922

Der Belgrader Kamea, *Jahrbuch des Deutschen archäologischen Instituts* 37: 19–22.

Rossi, L. 1971

Trajan's Column and the Dacian Wars, London: Thames and Hudston.

Rostovtzeff, M. 1926

The Social and Economic History of the Roman Empire, Oxford: Clarendon.

Roscher, W. H. 1884–1890

Ausführliches Lexikon der griechischen und römischen Mytologie I/1, 2, Leipzig: G. B. Tebner.

Roth, J. 1994

The Size and Organization of the Roman Imperial Legion, *Historia: Zeitschrift für alte Geschichte* 43/3: 346–362.

Rubright, J. 1973

Lamps from Sirmium in the Museum of Sremska Mitrovica, in: *Sirmium* 3, eds. V. Popović and E. Ochsenchalger, Beograd: The Archaeological Institute, Denison: University, New York: City University, 45–80.

Ružić, M. 1994

Rimsko staklo u Srbiji (Summary: Roman Glass in Serbia), Centar za arheološka istraživanja, knj. 13, Beograd: Filozofski fakultet.

Rummel, Ch., Peters, D.

and Schaferer, G. 2012

Report on the Geomagnetic Survey at Margum in October 2011, *Сџаринар* (н. с.) 62: 229–238.

Sanader, M. 1994

O kultu Herkula u Hrvatskoj, *Opuscula Archaeologica* 18: 87–114.

Seeck, O. 1919

Regesten der Kaiser und Päpste für die Jahre 311 bis 476 n. Chr., Stuttgart: J. B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung.

Sena Chiesa, G. 2005

Le arti sontuarie, in: *Costantino il Grande: la civiltà antica al bivio tra Occidente e Oriente*, eds. A. Donati, G. Gentili, Milano: Silvana Editoriale, 188–201.

Seston, W. 1946

Dioclétien et la Tétrarchie, Paris: De Boccard.

Seure, G. 1923

Вотивни рељефи у Београдском музеју, *Сџаринар* (т. с.) 1 (1922): 237–291.

Southern, P. 2001

The Roman Empire from Severus to Constantine, London and New York: Routledge.

Southern, P. 2006

The Roman Army: a Social and Institutional History, Santa Barbara, CA: ABC Clío.

Southern, P. and Dixon, K. R. 2000

The Late Roman Army, Cambridge: Routledge.

Spasić-Djurić, D. 2003

Die römische Städt Margum = Rimski grad Margum, in: *Margum*, Požarevac: Nationalmuseum, 11–24, 33–38.

Speidel, M. P. 1987

The Roman Road to Dumata (Jawf in Saudi Arabia) and the Frontier Strategy of “Praetensione Colligare”, *Historia: Zeitschrift für alte Geschichte* 36/2: 213–221.

Спремо-Петровић, Н. 1971

Пройорцијски односи у базиликама Илирске ђрефектјуре, Посебна

издања, књ. 7, Београд: Археолошки институт.

Srejović, D. 1959 a

Dva kasnoantička portreta iz Srbije (Summary: Two Late Antique Portraits from Serbia), *Živa antika* 9/1, 2: 253–264.

Срејовић, Д. 1959 б

Бронзана статуета из Тамнича (Résumé: La statuette en bronze de Tamnič), *Сџаринар* (н. с.) 9–10 (1958–1959): 43–52.

Срејовић, Д. 1983

Царски дворцац, у: *Гамзиград: касноантички царски дворцац* (Summary: Gamzigrad: an Imperial Palace of the Late Classical Times), Београд: Српска академија наука и уметности, 24–95, 194–199.

Срејовић, Д. 1984

Лепенски Вир, римска кула (Résumé: Lepenski Vir, tour romaine), *Сџаринар* (н. с.) 33–34 (1982–1983): 197–199.

Срејовић, Д. 1985

Felix Romuliana, Галеријева палата у Гамзиграду (Résumé: Romuliana, le palais de Galerie à Gamzigrad), *Сџаринар* (н. с.) 36: 51–67.

Srejović, D. 1991

Die Darstellung der Tetrarchen am Osttor der Jüngerer Fortifikation von Romuliana (Резиме: Представе тетрарха на источној капији млађег утврђења Ромулијане), *Зборник Филозофској факултетија* 17: 179–186.

Срејовић, Д. 1993 а

Felix Romuliana, Галеријев идеолошки тестамент, у: *Римски царски ђрадови и џалаше у Србији*, прир. Д. Срејовић, Београд: Српска академија наука и уметности, 31–53.

Srejsović, D. 1993 b

Felix Romuliana, the Ideological Testament of Emperor Galerius, in: *Roman Imperial Towns and Palaces*, ed. D. Srejsović, Belgrade: Serbian Academy of Sciences and Arts, 31–53.

Srejsović, D. 1994 a

A Porphyry Head of Tetrarch from Romuliana (Gamzigrad), *Сџаринар* (н. с.) 43–44 (1992–1993): 41–47.

Srejsović, D. 1994 b

The Representation of Tetrarchs in Romuliana, *Antiquité Tardive* 2: 143–152.

Srejsović, D. 1995

Diva Romula, Divus Galerius, in: *The Age of Tetrarchs*, ed. D. Srejsović, Belgrade: The Serbian Academy of Sciences and Arts, 297–310.

Srejsović, D. and Vasić, Č. 1994

Imperial Mausolea and Consecration Memorials in Felix Romuliana (Gamzigrad, East Serbia), Belgrade: Centre for Archaeological Research, Faculty of Philosophy.

Срејовић, Д. и Цермановић-Кузмановић, А. 1987

Римска скулптура у Србији (Summary: Roman Sculpture in Serbia). Београд: Српска академија наука и уметности.

Stein, E. 1968

Histoire du Bas-Empire 1, Amsterdam: A. M. Hakkert.

Stickler, T. 2007

The Foederati, in: *A Companion to the Roman Army*, ed. P. Erdkamp, Oxford: Blackwell Publishing, 495–514.

Стојковић-Николајевић, И. 1952

Јонски импост-капители из Македоније и Србије, *Зборник*

радова Визанџолошкој институту 1: 169–179.

Стојчева, С. 1998

Представата за отвџдниј живот в декорацијата на една несџествуваџа вече гробница от Ниш (VI в.), *Минало* 5/3: 5–14.

Stoll, O. 2007

The Religions of the Armies, in: *A Companion to the Roman Army*, ed. P. Erdkamp, Oxford: Blackwell Publishing, 451–476.

Straub, J. A. 1967

Constantine as KOINOΣ EΠIΣKOΠIOΣ: Tradition and Innovation in the Representation of the First Christian Emperor's Majesty, *Dumbarton Oaks Papers* 21: 37–55.

Strobel, K. 1984

Untersuchungen zu den Dakerkriegen Trajans: Studien zur Geschichte des mittleren und unteren Donaauraumes in der Hohen Kaiserzeit, Antiquitas, Reihe 1, Abhandlungen zur alten Geschichte, Bd. 33, Bonn: Habelt.

Strobel, K. 1989

Die Donaukriege Domitians, Antiquitas, Reihe 1, Abhandlungen zur alten Geschichte, Bd. 38, Bonn: Habelt.

Strobel, K. 2007

Strategy and Army Structure between Septimius Severus and Constantine the Great, in: *A Companion to the Roman Army*, ed. P. Erdkamp, Oxford: Blackwell Publishing, 267–285.

Strong, D. 1980

Roman Art, Harmondsworth and New York: Penguin Books.

Schumacher, W. N. 1977

Hirt und "Guter Hirt", Freiburg: Herder.

Schwinden, L. 1995

Kaisertreue: ein weiterer Fingerring mit Inschrift Fidem Constantino, *Funde und Ausgrabungen im Bezirk Trier* 27: 39–45.

Schwinden, L. 2005

Kaisertreue II: Ein dritter Fingerring aus Trier mit Inschrift Fidem Constantino, *Funde und Ausgrabungen im Bezirk Trier* 37: 50–57.

Schwinden, L. 2006

A Christogram Funerary Inscription, for the Palace Official Probatius, Catalogue Nr. 103, in: *Constantine the Great: York's Roman Emperor*, eds. E. Hartley, J. Hawkes, M. Hening, F. Mee, York: York Museums and Gallery Trust, 151–152.

Symonds, R. P. 1992

Rhenish Wares: Fine Dark Coloured Pottery from Gaul and Germany, Monograph No. 23, Oxford: Oxford University Committee for Archaeology.

Татић-Ђурић, М. 1967

Сребрно посуђе из Костолца (Résumé: La vaisselle en argent de Kostolac), *Зборник Народној музеја* (Београд) 5: 237–246.

Tomlin, R. S. O. 2000

The Legions of the Late Empire, in: *Roman Fortresses and Their Legions: Papers in Honour of George C Boon*, ed. R. J. Brewer, London: Society of Antiquaries of London, Cardiff: National Museums & Galleries of Wales, 159–182.

Tomović, M. 1986

Mihajlovac "Blato": une forteresse de la basse antiquité, *Ђергајске свеске = Cahiers des Portes de Fer* 3: 401–431.

- Tomović, M. 1992**
Roman Sculpture in Upper Moesia,
Beograd: Archaeological Institute.
- Томовић, М. 1997**
О једној горњомезијској
скулпторској представи
тетрархијског цара (?)
(Summary: An Upper Moesian
Sculptural Representation of the
Tetrarchial Emperor (?)), у: *Уздарје*
Драјославу Срејовићу, њоводом
шездесећ и њећ година живојиа ог
јријатићелџа, сарадника и ученика,
ур. М. Лазић, Београд: Филозофски
факултет Центар за археолошка
истраживања, 419–426.
- Tomović, M. 2005**
The Memorial Complex, in: *Šarkamen*
(Eastern Serbia): a Tetrarchic
Imperial Palace: the Memorial
Complex, ed. I. Popović, Belgrade:
Archaeological Institute, 19–58.
- Toynbee, J. M. C. 1944**
Roman Medallions, New York:
The American Numismatic Society.
- Toynbee, J. M. C. 1947**
Ruler Apotheosis in Ancient Rome,
Numismatic Chronicle 6–7:
126–149, Pl. 6.
- Toynbee, J. M. C. 1996**
Death and Burial in the Roman
World, Baltimore and London:
The Johns Hopkins University Press.
- Trovabene, G. 2005**
Divinità e personificazioni fluviali
nei pavimenti musivi tardo antichi:
aspetti iconografici e variazionni
semantiche, у: *Ниш и Византија: зборник*
радова 3, ур. М. Ракоција,
Ниш: Град Ниш, ИГП „Просвета“,
119–130.
- Trovabene, G. 2006**
Mosaici pavimentali della villa di
Medijana (Niš): analisi e confronti,
у: *Ниш и Византија: зборник*
радова 4, ур. М. Ракоција, Ниш:
Град Ниш, ИГП „Просвета“,
127–144.
- Turcan, R. 1966**
Les sarcophages romains a
représentation dionysiaques,
Paris: De Boccard.
- Thomas, E. B. 1988**
Spätantike und frühbyzantinische
Silbergegenstände im mittleren
Donaugebiet, innerhalb und
ausserhalb der Grenzen des
Römerreiches, in: *Argenterie*
romaine et byzantine,
éd. F. Baratte, Paris: De Boccard,
135–145.
- Thomasson, B. E. 1984**
Laterculi praesidium, Vol. 1,
Göteborg: Radius.
- Thorne, J. 2007**
Battle, Tactics, and the Limites
in the West, in: *A Companion*
to the Roman Army, ed. P. Erdkamp,
Oxford: Blackwell Publishing,
218–234.
- Utro, U. 2012**
Iconografie bibliche sui sarcofagi
del secolo di Costantino nella
raccolta dei Musei Vaticani, in:
Costantino 313 d. C.: l'Edito di
Milano e il tempo della tolleranza,
ed. P. Biscottini, G. Sena Chiesa,
Milano: Mondadori Electa, 122–128.
- Ферјанчић, С. 2002**
Населџавање лејијских вејерана
у балканским јровинцијама:
I–III век н.е. (Summary:
Settlement of Legionary Veterans
in Balkan Provinces), Београд:
Балканолошки институт САНУ.
- Ферјанчић, С. 2008**
Регрутација горњомезијских
легија IV Flavia и VII Claudia
(Summary: Recruitment of the
Legions of Moesia Superior),
Зборник радова Народној музеја
(Чачак) 38: 63–82.
- Fischer, Th. 1988**
Zur römischen Offiziersausrüstung
im 3. Jahrhundert n. Chr.,
Bayerische Vorgeschichtsblätter 53:
167–190.
- Furtwängler, A. 1900**
Die antiken Gemmen: Geschichte
der Steinschneidekunst im klassischen
Altertum, Leipzig: Gicsecke und
Devrient.
- Halsberghe, G. H. 1972**
The Cult of Sol Invictus, Leiden:
Brill.
- Harris, C. M. 1983**
Illustrated Dictionary of Historic
Architecture, New York: Dover.
- Hartley, E., Hawkes, J., Hening, M.
and Mee, F. (eds.) 2006**
Constantine the Great: York's Roman
Emperor, York: York Museums and
Gallery Trust.
- Hausmann, U. 1955**
Οιηφοροι, *Mitteilungen des*
Deutschen archäologischen Instituts:
Athenische Abteilung 69–70
(1954–1955): 125–137.
- Hausmann, U. 1958**
Eine Spätromische Reliefkanne
im RGZM Mainz, *Jahrbuch*
des Römisch–Germanischen
Zentralmuseums Mainz 5: 266–275.
- Hayes, J. W. 1972**
Late Roman Pottery, London:
The British School at Rome.
- Haynes, I. 1999**
The Roman Army as a Community,
Journal of Roman Archeology,
Supplementary Series 34: 7–12.

- Heinrich-Tamaska, O. and Straub, P. (eds.) 2009**
Keszthely-Fenekpuszta im Spiegel der Jahrtausende, Leipzig: Universitat, Zalaegerszeg: Balatoni Muzeum.
- Henig, M. 2006 a**
Religious Diversity in Constantine's Empire, in: *Constantine the Great: York's Roman Emperor*, eds. E. Hartley, J. Hawkes, M. Hening, F. Mee, York: York Museums and Gallery Trust, 85–95.
- Henig, M. 2006 b**
Art in the Age of Constantine, in: *Constantine the Great: York's Roman Emperor*, eds. E. Hartley, J. Hawkes, M. Hening, F. Mee, York: York Museums and Gallery Trust, 65–76.
- Hunt, D. 2006 a**
The Successors of Constantine, in: *Cambridge Ancient History XIII: The Late Empire, A.D. 337–425*, Cambridge: University Press, 1–43.
- Hunt, D. 2006 b**
Julian, in: *Cambridge Ancient History XIII: The Late Empire, A.D. 337–425*, Cambridge: University Press, 44–77.
- Caillet, J. P. and Loose, H. N. 1990**
La vie d'ternit: la sculpture funraire dans l'Antiquit chrtienne, Paris: Cerf, Genve: Tricorne.
- Cameron, A. 2006**
Constantine and Christianity, in: *Constantine the Great: York's Roman Emperor*, eds. E. Hartley, J. Hawkes, M. Hening, F. Mee, York: York Museums and Gallery Trust, 96–103.
- Cameron, A. and Hall, S. G. 1999**
Eusebius, Life of Constantine: Translation, Introduction and Commentary, Oxford: Clarendon Press.
- Castella, D. and Pury-Gysel, A. de (eds.) 2010**
Le palais de Derrire la Tour  Avenches 2: etudes des lments de constructions de dcor et du mobilier, Cahier d'Archologie Romande 118, Aventicum 17, Lausanne: Association pro Aventico.
- Cahn, H. A. and Kaufmann-Heiniman, A. 1984**
Der Sptromische Silberschatz von Kaiseraugst, Derndingen: Habegger.
- Цветковић, С. 2009**
Античка пластика Смедеревске тврђаве: преглед досадашњих истраживања, *Смедеревски зборник 2*: 29–44.
- Цвјетићанин, Т. 1988 а**
Римска керамика из Чачка и околине (Summary: Roman Pottery from acak and Vicinity), *Зборник радова Народної музеја (Чачак) 18*: 103–119.
- Цвјетићанин, Т. 1988 б**
Касноантичка и рановизантијска керамика са градина из околине Чачка (Summary: Late Roman and Early Byzantine Pottery from Vicinity of acak – summary), *Зборник радова Народної музеја (Чачак) 18*: 121–130.
- Цвјетићанин, Т. 1995**
Морфолошки односи римских сребрних и луксузних керамичких посуда (Summary: Morphological Relations Between Roman Silver and Luxurious Pottery), у: *Радионице и ковнице сребра*, ур. И. Поповић, Т. Цвјетићанин, Б. Борић-Брешковић, Монографије 9, Београд: Народни музеј, 163–174.
- Свјетићанин, Т. 1996 а**
Some Observations about Upper Moesian Production of Terra
- Sigillata Vessels Drag. 39 (Резиме: Неке опаске о горњомезијској производњи terra sigillata посуда Drag. 39), *Зборник Народної музеја (Београд) 16/1*: 175–181.
- Свјетићанин, Т. 1996 б**
Some Observations about Pottery Evidence from Diana, in: *Roman Limes on the Middle and Lower Danube*, ed. P. Petrović, Cahiers des Portes de Fer, Monographies 2, Belgrade: Archaeological Institute, 93–99.
- Свјетићанин, Т. 2000**
Grnarska radionica u Singidunumu (lokalitet Narodno pozorište) (Summary: A Pottery Workshop at Singidunum), *Singidunum 2*: 245–254.
- Свјетићанин, Т. 2005**
An Interpretation of the Finds from the Tumulus, in: *Šarkamen (Eastern Serbia): a Tetrarchic Imperial Palace: the Memorial Complex*, ed. I. Popović, Belgrade: Archaeological Institute, 95–98.
- Цвјетићанин, Т. 2006 а**
Касноантичка илеђосана керамика: илеђосана керамика Прве Мезије, Приобалне Дакије, Средоземне Дакије и Дарданије, Археолошке монографије 19, Београд: Народни музеј.
- Свјетићанин, Т. 2006 б**
Late Roman Glazed Pottery: Glazed Pottery from Moesia Prima, Dacia Ripensis, Dacia Mediteranea and Dardania, Archaeological Monographies 19, Belgrade: National Museum.
- Свјетићанин, Т. 2007**
Katalog Nr. I.5.14.a-d, in: *Imperator Caesar Flavius Constantinus: Konstantin der Grosse*, eds. A. Demandt, J. Engemann,

Mainz am Rhein: Philipp von Zabern.

Цвјетићанин, Т. 2010 а
Керамика у римској провинцији Горњој Мезији, Београд: Народни музеј.

Свјетићанин, Т. 2010 б
Roman Pottery from Moesia Superior, Belgrade: National Museum.

Цвјетићанин, Т. 2011
Пехар у облику главе силена из Касноантичке збирке Народног музеја (Summary: Silenus Head Cup from the Late Roman Collection of the National Museum), *Зборник Народног музеја* (Београд) 20/1: 327–334.

Cermanović-Kuzmanović, A. and Jovanović, A. 2004
Tekija, Cahiers des Portes de Fer, Monographies 4, Belgrade: Archäologisches Institut, National Museum, Zentrum für archäologische Untersuchungen.

Coello, T. 1996
Unit Sizes in the Late Roman Army, British Archaeological Reports 645, Oxford: Archaeopress.

Cool, H. E. M. 2000
The Significance of Snake Jewellery Hoards, *Britannia* 31: 29–40.

Coulston, J. C. N. and Bishop, M. C. 2006
Roman Military Equipment: From the Punic Wars to the Fall of Rome, Oxford: Oxbow.

Црноглавац, В. 2005
Византијски новац (491–1078) из збирке Народног музеја у Нишу (Summary: Byzantine Coins (491–1078) from the Collection of the National Museum in Niš), *Зборник Народног музеја* (Ниш) 13–14: 61–119.

Christodoulou, D. N. 2002
Galerius, Gamzigrad, and the Fifth Macedonian Legion, *Journal of Roman Archaeology* 15: 275–281.

Christodoulou, D. N. 2006
Two Bricks from Felix Romuliana (Gamzigrad) Decorated with Incised Images, in: *Felix Romuliana: 50 Years of Archaeological Excavations*, ed. M. Vasić, Belgrade: Institute of Archaeology, Committee on Archaeology of Serbian Academy of Sciences and Arts, Zaječar: National Museum, 77–81.

Чанак-Медић, М. 1978
Гамзиград, касноантичка палата: архитектура и просторни склоп (Résumé: Gamzigrad, palais Bas-antique: architecture et sa structuration), *Саопштења* 11: 1–258.

Чершков, Т. и Алексић, А. 2008
Заштитна археолошка истраживања ранохришћанске гробнице у Улици Ратка Павловића 55, СО Пантелеј, град Ниш (Rescue Archaeological Excavations of Early Christian Tomb in Ratko Pavlović Street 55, SO Pantelej, Niš), *Археолошки преглед* (н. с.) 4 (2006): 102–104.

Чершков, Т. и Јеремић, Г. 2011
Заштитна археолошка истраживања југоисточног дела ранохришћанске некрополе у Јагодин мали у Нишу на траси Булевару Војводе Мишића, у: *Српско археолошко друштво*, 34. годишњи скуј: програм, извештаји и ајспрајкџи, Краљево, 26–28. мај 2011. године, Београд: Српско археолошко друштво, 53–54.

Čukman-Nikolić, I. 1999
Rimske i ranokršćanske glinene svetiljke iz Muzeja Mimara = Roman and Early Christian Terra-Cotta

Lamps from the Mimara Museum, Studije Muzeja Mimara 13, Zagreb: Muzej Mimara.

Šaranović-Svetek, V. 1986
Antičko staklo u jugoslovenskom delu provincije Donje Panonije (Summary: Roman Glass in Yugoslav Part of the Province Lower Pannonia), Posebna izdanja 7, Novi Sad: Vojvođanski muzej.

Šašel Kos, M. 2005
Appian and Illyricum, Situla 43, Ljubljana: Narodni muzej Slovenije.

Šeparović, T. i Uroda, N. 2009
Antička zbirka Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika (izbor) = Ancient Roman Collection of the Museum of Croatian Archaeological Monuments (a Selection), Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika.

Šljivar, D. 1975
Jagodin Mala, Niš: zaštitni radovi na kasnoantičkoj nekropoli, *Arheološki pregleđ* 17: 111–113.

Шпехар, П. 2007
Налази металних делова војног појаса са територије Виминацијума (Summary: Finds of Metal Military Belt Fragments from the Area of Viminacium), у: *Ниш и Византија: зборник радова* 5, ур. М. Ракоција, Ниш: Град Ниш, Културни центар, 269–289.

Špehar, P. 2010
Materijalna kultura iz ranovizantijskih utvrđenja u Đerdapu (Summary: Material Culture from Early Byzantine Fortress in Djerdap), Cahiers des Portes de Fer, Monographies 7, Beograd: Arheološki institut, Narodni muzej.

Walden, C. 1990

The Tetrarchic Image, *Oxford Journal of Archaeology* 9/2: 221–235.

Wallraff, M. 2001

Constantine's Devotion to the Sun after 324, in: *Papers presented at the 13th International Conference on Patristic Studies Held in Oxford 1999*, eds. M. F. Wiles, E. J. Yarnold, *Studia Patristica* 34, Leuven: Peeters, 256–269.

Watson, A. 2003

Aurelian and the Third Century, New York: Taylor & Francis.

Weitzmann, K. (ed.) 1979

Age of Spirituality: Late Antique and Early Christian Art, Third to Seventh Century, New York: The Metropolitan Museum of Art.

Wilkes, J. J. 1969

Dalmatia, London: Routledge and Kegan Paul.

Wilkes, J. J. 2005 a

Provinces and Frontiers, in: *The Cambridge Ancient History XII: The Crisis of Empire, A.D. 193–337*, eds. A. K. Bowman, P. Garnsey, A. Cameron, Cambridge: University Press, 212–268.

Wilkes, J. J. 2005 b

Changes in Roman Provincial Organization, A.D. 193–337, in: *The Cambridge Ancient History XII: The Crisis of Empire, A.D. 193–337*, eds. A. K. Bowman, P. Garnsey, A. Cameron, Cambridge: University Press, 705–713.

Wilson, R. J. A. 2011

The fourth-century Villa at Piazza Armerina (Sicily) in Its Wider

Imperial Context: a Review of Some Aspects of Recent Research, in: *Bruckneudorf und Gamzigrad: spätantike Paläste im Donau–Balkan–Raum*, eds. G. v. Bülow, H. Zabełlicky, Bonn: Habelt, 55–87.

Wright, D. 1987

The True Face of Constantine the Great, *Dumbarton Oaks Papers* 41: 493–507.

Wulf-Rheidt, U. 2011

Die Entwicklung der Residenz der römischen Kaiser auf dem Palatin vom aristokratischen Wohnhaus zum Palast, in: *Bruckneudorf und Gamzigrad: spätantike Paläste im Donau–Balkan–Raum*, eds. G. v. Bülow, H. Zabełlicky, Bonn: Habelt, 1–18.

